

ŽEMUTINĖS PANEMUNĖS REGIONO MIESTELIŲ NUMIZMATINĖ MEDŽIAGA

LINAS KVIZIKEVIČIUS

Tarp archeologijos šaltinių, atspindinčių kai kuriuos Žemutinės Panemunės regiono miestelių istorijos aspektus, didelę mokslinę reikšmę turi monetų radiniai. Nežiūrint į tokių radinių atsitiktinį pobūdį, apskritai lokalinis monetų kompleksas yra pakankamai reprezentatyvus ir objektyvus bendros regiono piniginės apyvartos raidos vaizdo atspindys. Analogijų radinių sudėtyje pasikartojimo dažnumas ir tarpusavio santykių tarp skirtingų monetų grupių stabilumas teikia galimybę iširti pagrindinius piniginės apyvartos plėtros dėsningumus ir ypatumus. Be to, monetų radiniai – nepakeičiama laiko nustatymo priemonė. Įvertinus monetų nudilimą, atsižvelgus į jų apyvartos laiko optimumą, archeologijos objektus, kultūrinius horizontus galima datuoti 10–25 metų tikslumu. Be to, numizmatinė medžiaga, greta rašytinės, yra nepažįstami šaltiniai tyrinėjant tiek atskirų regionų, tiek ir vietovių ekonominių procesų kaitą.

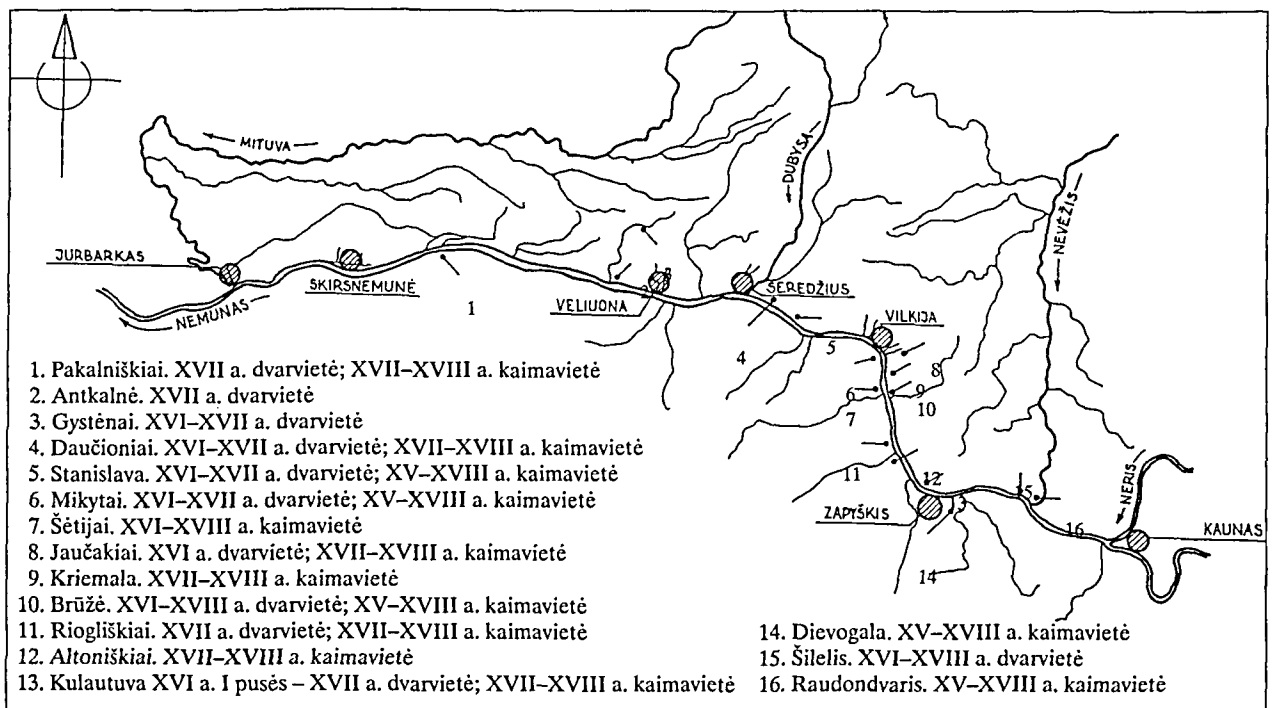
Šio straipsnio tikslas – apžvelgti Žemutinės Panemunės regiono monetų radinius bei juos įvertinti, išsiaiškinti regiono piniginės rinkos susiformavimo laiką, aptarti kai kuriuos jos funkcionavimo, raidos bei struktūros klausimus, parodyti, kaip numizmatinė medžiaga atspindi XVI–XVIII a. laikotarpio ekonominius ir politinius procesus.

Monetų radiniai skirstomi į lobius, pamestus ar išmestus kompleksus, pamestas ar išmestas pavienes monetas, monetas ir jų kompleksus, rastus kapuose. Į kultūrinį sluoksnį monetos pateko įvairiai: buvo paslėptos, paaukotos, pamestos, išmestos. Paslėptos monetos ar jų kompleksai vadinami lobiais. Paaukotos monetos randamos kapuose, pastatų konstrukcijose, prie religinės paskirties objektų. Pamestos ir išmestos monetos dažniausiai randamos buvusių pastatų vietoje susiformavusiuose sluoksniuose. Atskirti pamestas ir išmestas monetas nelengva. Pastarosios būna dažniausiai sulankstytos, aplaužytos, įskilusios ar kitaip apgadintos. Dar yra monetų radinių grupė, kurią api-

būdintume kaip monetų buitinio panaudojimo radinius. Tai iš monetų padarytos sagos, pentinų žvaigždutės, apkalai ir t. t.

Šiame darbe nagrinėjame tik pavienių monetų radinius, rastus Kulautuvos, Šėtijų kaimavietėse, Sėdžiaus, Veliuonos, Vilkijos, Zapyškio miesteliuose (pav. 1), neišleisdami iš akiračio kitokio pobūdžio monetų radinių iš Žemutinės Panemunės regiono. Pavienių monetų radiniai minėtose vietovėse surinkti 1978–2000 metų laikotarpiu, archeologinių tyrimų ir žvalgymų metu. Dalis šios medžiagos skelbta spaudoje (Ivanauskas, 1983; Kvizikevičius, Aleliūnas, 1996; Kvizikevičius, 1997; 2001), dalis užregistruota tyrimų ataskaitose (Berulis, 1991š; Ivanauskas, 1992š; 1997š; 1999š; Kvizikevičius, 1997š; 1998š). Pavienių monetų aptikta ir dar keliuose regiono miesteliuose – Jurbarke bei Skirsnemunėje, tačiau vietovių numizmatinė medžiaga labai negausi. Iš viso žinoma 12 XVI–XVIII a. monetų, rastų Jurbarke ir Skirsnemunėje, todėl ši medžiaga tik pateikiama greta kitų vietovių numizmatinės medžiagos, bet nenagrinėjama. Iš aptariamų vietovių iš viso žinomos 1976 pavienės monetos (neįskaitant Jurbarke ir Skirsnemunės monetų), šie šaltiniai ir sudarė šio darbo duomenų bazę. Darbe nagrinėjama ir aptariama tik XV–XVIII a. laikotarpio numizmatinė medžiaga, nes tokius chronologinius rėmus padiktavo turimi šaltiniai (seniausios aptiktos monetos kaldintos XV a.). Viršutinė chronologinė riba pasirinkta atsižvelgiant į istorinius faktus – paskutinį LDK padalijimą, kai dalis aptariamo regiono – dešiniakrantė Nemuno pusė – buvo prijungta prie Rusijos, o kairiakrantė Nemuno pusė įėjo į Prūsijos sudėtį. Žemutinės Panemunės regione pinigų apyvarta pamažu buvo priderinta prie šių valstybių pinigų rinkos. Pagaliau analizuoti XIX a. monetų radinius – ne archeologijos tyrimų objektas.

Prieš pradėdant pavienių monetų radinių nagrinėjimą, būtina įvertinti tiek monetų radinių surinki-

1 pav. Žemutinės Panemunės regiono XV–XVIII a. miestelių ir gyvenviečių tinklas.

mo, tiek jų radimviečių pobūdį. Tai leis geriau suvokti surinktos medžiagos statistinį patikimumą.

Kulautuvoje monetų radiniai buvo surinkti nuo žemės paviršiaus ir paviršinio sluoksnio stebėjimo būdu ir pasitelkus metalo ieškiklį ariamoje dirvoje. Taip turėjo išsirinkti didžioji monetų dalis. Be to, šioje vietovėje buvo atliekami archeologiniai tyrimai. Monetos surinktos ne iš visos buvusios kaimavietės teritorijos, o tik 4 sodybviečių vietose. Iš viso surinkta 130 vnt. XVII–XVIII a. pavienių monetų, šios vietovės numizmatinė medžiaga sudaro 6,57 proc. bendro visų radimviečių monetų kiekio. Taigi Kulautuvos numizmatinė medžiaga yra nepakankamai kiekybiškai informatyvi, jos reprezentatyvumas nedidelis, nes rodo tik XVII–XVIII a. kaimo dalies smulkių monetų vartojimą.

Seredžiuje numizmatinė medžiaga rinkta įvairiai – pasitelkus žemės paviršiaus stebėjimą ir archeologinius tyrimus. XVI–XIX a. buvusio miestelio teritorija apie 50 metų buvo ariama, tad seniausios kultūriniai sluoksniai čia perarti. Vietovė neurbanizuota, todėl kultivuojant dirvą į žemės paviršių buvo iškeltos ir seniausios monetos. Monetų radiniai surinkti iš visos miestelio teritorijos. Iš viso surinkta 461 vnt. XVI–XVIII a. pavienių monetų, miestelio numizmatinė medžiaga sudaro 23,32 proc. bendro visų radimviečių monetų kiekio. Seredžiaus medžiaga labai gausi ir kiekybiškai informatyvi, ji labai reprezentatyvi, nes atspindi visoje miestelio teritorijoje vykusį smulkių monetų vartojimą.

Šėtijuose numizmatinė medžiaga surinkta metalo ieškikliu ariamoje visos XVI–XVIII a. kaimavietės teritorijoje. Kaimavietė neurbanizuota, ariama, kultūriniai sluoksniai labai ploni, iki 25 cm storio, tad perarti ir seniausios bei giliausi sluoksniai. Iš viso surinkta 239 vnt. XVI–XVIII a. pavienių monetų, jos sudaro 12,09 proc. bendro visų radimviečių monetų kiekio, tad Šėtijų numizmatinė medžiaga gausi ir pakankamai kiekybiškai informatyvi, ji labai reprezentatyvi, nes rodo visoje XVI–XVIII a. kaimo teritorijoje vykusį smulkių monetų vartojimą.

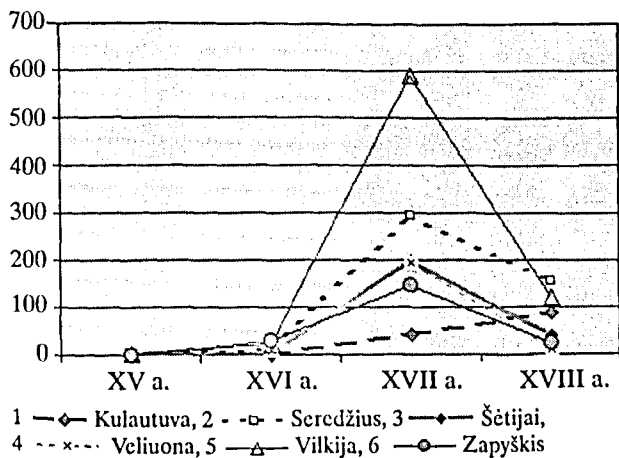
Sunkiau įvertinti Veliuonos numizmatinę medžiagą. Ji surinkta metalo ieškikliu archeologinių tyrimų metu ir šiek tiek stebėjimo būdu. Tačiau monetos surinktos tik Nemuno pakrantėje ir šiek tiek branduolyje, apie 1/3 miestelio teritorijos dalyje, o ne iš viso miestelio. Šios dalies kultūrinis sluoksnis išplautas, tad dalis informacijos prarasta. Vietovė neurbanizuota, ariama, tad į paviršių pateko ir seniausių kultūrinių sluoksninių monetos. Nemuno pakrantėje gyventa nuo XV a. iki XVIII a. 2–3 dešimtmečių, todėl numizmatinė medžiaga rodo ne visą XVIII a. laikotarpį. Iš viso surinkta 214 vnt. XV–XVIII a. pavienių monetų, jos sudaro 10,82 proc. bendro visų radimviečių monetų kiekio, tad Veliuonos numizmatinė medžiaga nepakankamai kiekybiškai informatyvi, jos reprezentatyvumas žemas.

Vilkijos numizmatinė medžiaga taip pat surinkta Nemuno pakrantėje iš suardyty ir suplautų kultūrinių sluoksninių. Medžiaga surinkta iš kasinėtų 112,8 kv. m

bendro ploto suplautų labai didelės radinių koncentracijos sluoksnių, taip pat nuo žemės paviršiaus iš pakrantėje XV–XVII a. buvusios centrinės miestelio dalies, viena XVII a. II pusės moneta rasta viršutinėje miestelio dalyje. XV–XVIII a. radiniai Nemuno pakrantėje atsidūrė iš griūvančio Nemuno kranto šlaito – kultūrinių sluoksnių bei XIX–XX a. kasant senamiesčio kultūrinius sluoksnius bei pilant žemes šlaitui tvirtinti. Tad labai centruotoje vietoje atsirado didelis radinių kiekis iš centrinės miestelio dalies. Iš viso surinkta 737 vnt. XV–XVIII a. pavienių monetų, jos sudaro 37,29 proc. bendro visų radimviečių monetų kiekio. Vilkijos numizmatinė medžiaga kiekybiškai labai informatyvi, tačiau jos reprezentatyvumą menkina tai, kad monetos surinktos ne iš visos miestelio teritorijos.

Zapyškyje monetų daugiausiai ieškota Nemuno pakrantėje, išplautame kultūriniame sluoksnyje, nedidelėje centrinės miestelio dalies teritorijoje. Šiek tiek monetų rasta tiriant dviejų pastatų vietas (iš tyrinėtų 96 kv. m bendrojo ploto perkasų). Iš viso surinkta 198 vnt. XVI–XVIII a. monetų, miestelio numizmatinė medžiaga sudaro 10,02 proc. bendro visų radimviečių monetų kiekio. Tad šio miestelio numizmatinė medžiaga nepakankamai informatyvi ir reprezentatyvi, rodo tik nedidelės – 1/5 miestelio dalies smulkių monetų vartojimą.

Iš išvardytų 6 vietovių (radimviečių) tik trijų (Seredžiaus, Šėtijų, Vilkijos) numizmatinė medžiaga yra pakankamai kiekybiškai informatyvi ir realiausiai rodo, kaip buvo vartojamos monetos XV–XVIII a. Kitų vietovių numizmatinė medžiaga kiekybiškai nepakankamai informatyvi, Kulautuvos, Veliuonos, Zapyškio vietovių monetų kiekis nesiekia bendro visų vietovių monetų vidurkio – 16,63 proc. Paminėtina, kad šio vidurkio nesiekia ir Šėtijų monetų radiniai, tačiau kaip kaimietei (daug mažesnis už miestelį ūkinis objektas) jos numizmatinės medžiagos kiekybė labai didelė.

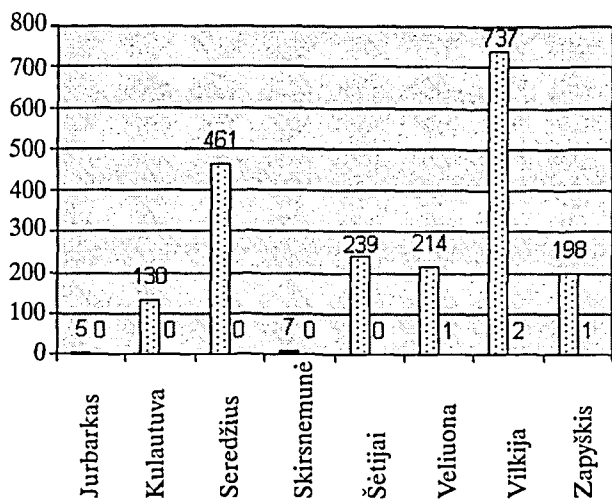
2 pav. XV–XVIII a. monetų radinių kiekybinis palyginimas.

Visų aptariamų vietovių monetų radiniai pasiskirstę labai nevienodai, tad duomenys skirtingi. Atsižvelgiant į tai, tik bendrais bruožais galime kalbėti apie smulkių monetų vartojimo ypatumus apskritai visame regione, neišskirdami kiekvienos vietovės piniginės apyvartos specifikos.

Regiono kaimvietėse ir miesteliuose aptikta numizmatinė medžiaga rodo, kad smulkių nominalų monetos pradėjo funkcionuoti tik XV a. pradžioje, nes XIV a. pabaigoje kaldintų lietuviškų ir kaimyninių valstybių monetų iki šiol nerasta. XV a. monetų rasta Veliuonoje, Vilkijoje ir Zapyškyje, tačiau jų yra labai mažai – iš viso žinomos tik 4 monetos (pav. 2, 3).

Nors regiono vietovių bendra XV–XVIII a. laikotarpio monetų radinių kiekybė didelė, XV a. monetų proporcija ypač maža. Jos sudaro tik 0,2 proc. bendro visų monetų kiekio, todėl XV a. numizmatinės medžiagos plačiau įvertinti neįmanoma. Būtina paminėti, kad Veliuonoje rasto Torno šilingo pusė galėjo patekti į kultūrinį sluoksnį XVI a., nes yra labai nudilus. Vilkijoje rastas Vytauto denaras pateko į sluoksnį XV a. 2–3 dešimtmečiuose. Kazimiero denaras veikiausiai kilęs iš suardyto kapo, buvusio šventoriuje. Zapyškyje rastas Kazimiero denaras pamestas XV a. 9–10 dešimtmečiuose. Šie duomenys kalbėtų, kad monetų radiniai neblogai datuoja miestelių atsiradimo laiką ar vietovės apgyvendinimo pradžią. Veliuona rašytiniuose šaltiniuose pavadinama miesteliu 1421 metais, Vilkija pradeda minėti nuo XV a. 3-io dešimtmečio, vienintelis Zapyškis pradeda minėti XVI a. 2 dešimtmetyje. Kitose regiono vietovėse XV a. laikotarpis numizmatinėje medžiagoje neatsispindi. Labai negausus šio laikotarpio monetų kiekis, aptiktas tirtose vietovėse, rodo realią to laikotarpio padėtį – vietovės dar buvo menkai apgyvendintos, piniginė rinka dar tik formavosi – į apyvartą buvo paleistas nedidelis smulkių nominalų monetų kiekis, pačios monetos buvo išplitusios ne tarp visų visuomenės narių (pav. 3). Būtina pažymėti, kad XV a. monetos XVI a. buvo išimtinėjamos ir perkamos naujoms monetoms gaminti, dėl šios priežasties dabar jos aptinkamos labai retai.

Kad monetų pradeda gausėti, regione pastebima tik nuo XVI a. (pav. 2). Jų rasta penkiose regiono vietovėse (Seredžiuje, Šėtijuose, Veliuonoje, Vilkijoje, Zapyškyje). Iš viso žinomos 75 monetos, kurios sudaro 3,79 proc. bendro XV–XVIII a. monetų radinių kiekio iš visų regiono vietovių. XVI a. monetų Seredžiuje rasta 11 ir du to laikotarpio žetonai, Šėtijuose – 1, Veliuonoje – 9, Vilkijoje – 24, Zapyškyje – 30 (pav. 4). Žvelgiant į bendrą XV–XVIII a. radinių visumą, jos sudaro dar nežymią visų monetų radinių dalį, tačiau tarp atskirų vietovių numizmatinės medžiagos

1 - □ Bendras monetų skaičius, 2- ■ XV a. (vnt.)

3 pav. XV a. rasta monetų šiose vietovėse.

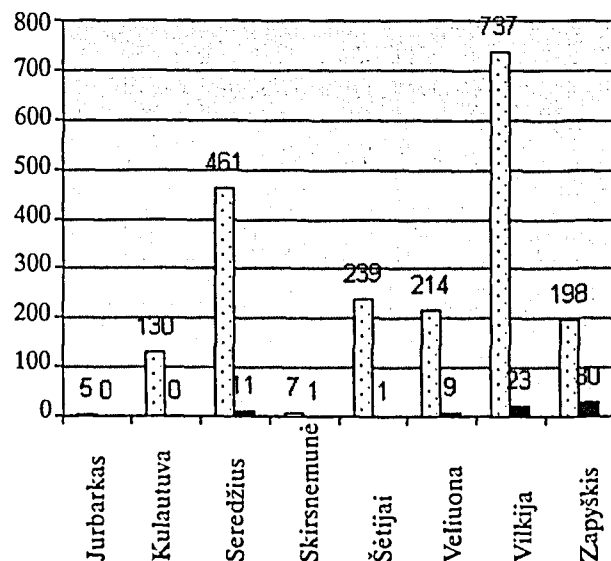
gos gausia išsiskiria Seredžiaus, Vilkijos ir Zapyškio XVI a. monetų radiniai. Tarp XV–XVIII a. monetų radinių iš atskirų vietovių XVI a. monetos sudaro nuo 0,41 proc. iki 15,15 proc. Mažiausią dalį sudaro Šėtijų, o didžiausią – Zapyškio monetų radiniai. Zapyškyje, vieno pastato vietoje, rasta daug XVI a. monetų, tad šio miestelio duomenys yra iškreipti, rodo tik gyvenamojo pastato, o ne viso miestelio numizmatinių radinių statistiką.

Geriausiai XVI a. monetų radinių dažnumą atspindi iš Seredžiaus (2,23 proc.), Veliuonos (4,20 proc.) ir Vilkijos (3,25 proc.) medžiaga. Šiuose miesteliuose XVI a. numizmatinės medžiagos proporcijos labai panašios, tai rodo, kad numizmatinėje medžiagoje (nepaisant skirtingų monetų radimo aplinkybių) beveik vienodai atsispindi miesteliuose vykęs monetarizacijos procesas. Iš XVI a. monetų vyrauja smulkių nominalių monetos – lietuviški denarai, dvidenariai, pusgrašiai, lenkiški pusgrašiai. Kitų valstybių monetos (įskaitant Lenkijos ir Rygos miesto monetas) iš visų vietovių sudaro 20 proc. bendro XVI a. monetų kiekio, tačiau tarp atskirų miestelių XVI a. numizmatinės medžiagos jų proporcijos skiriasi. Veliuonoje jos sudaro 22,22 proc., Vilkijoje 16,16 proc. ir Zapyškyje 13,13 proc. nuo bendro XVI a. monetų kiekio. Tačiau visiškai kitoks kaimyninių valstybių monetų dažnumas yra tarp XVI a. Seredžiaus monetų radinių – 36,36 proc. rodo, kad miestelėnai turėjo labai daug kaimyninių valstybių monetų. Vadinasi, vietiniams gyventojams kaimyninių valstybių monetos jau buvo labai gerai pažįstamos, priimamos, jomis atsiskaitoma. Neatmetama galimybė, kad miestelyje galėjo dažniau apsistoti pirklių ar patys gyventojai turėjo daugiau galimybių keliauti į kaimyninius kraštus (pav. 5).

Šėtijuose aptikta tik vienintelė moneta – Svidnicos pusgrašis, o Kulautuvoje šio laikotarpio monetų

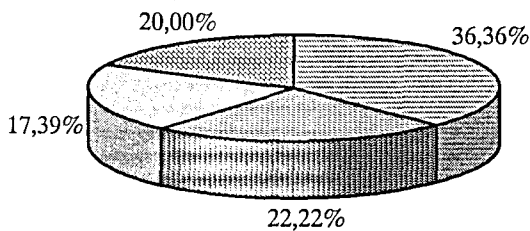
apskritai nerasta, tad šių vietovių duomenys nepakankami, siekiant detalesnio aptarimo. Daugiausiai vietovėse aptikta XVI a. III ketvirčio monetų, tarp XVI a. Seredžiaus monetų jos sudaro 54,54 proc. (I ketv. – 27,27 proc., II ketv. – 18,18 proc.), Veliuonos – 77,77 proc. (I ketv. – 11,11 proc., II ketv. – 11,11 proc.), Vilkijos – 58,33 proc. (I ketv. – 29,16 proc., II ketv. – 12,05 proc.), Zapyškio – 63,33 proc. (I ketv. – 26,66 proc., II ketv. – 6,66 proc.). Tad pateikti skaičiai rodo, kad tarp visų vietovių XVI a. monetų radinių dominuoja III ketvirčio monetos, nuo 11 iki 29 proc. sudaro I ketvirčio monetos. II ketvirčio monetų aptikta labai mažai, jos sudaro nuo 6 iki 18 proc. visų XVI a. monetų radinių kiekio. Tarp XVI a. monetų visiškai nepasitaikė IV ketvirčio monetų (išskyrus Zapyškį), vadinasi, pinigineje rinkoje ėmė mažėti smulkiusių atsiskaitymo priemonių, o XVI a. pabaigoje apyvartoje dominavo III ketvirčio monetos. XVI a. II ketvirčio monetų radinių nedidelės proporcijos atspindi realią to meto situaciją – kasdienėje apyvartoje funkcionavo I ketvirčio monetos, o II ketvirčio monetų apyvartoje buvo daug mažiau, jomis buvo rečiau atsiskaitoma ir jų mažiau pasimetė. Nėra abejonių, kad dalis XVI a. III–IV ketvirčio monetų pateko į kultūrinį sluoksnį tik XVII a. pradžioje.

Žemutinės Panemunės regione, sprendžiant iš žinomų pavienių monetų radinių, XVI a. funkcionavo kaimyninių kraštų smulkių nominalių monetos – Kuršo–Žiemgalos, Lenkijos, Rygos, Rusijos, Silezijos, Svidnicos. Nėra abejonės, kad pasitaikydavo ir kitų tolimesnių valstybių monetų, tačiau šios kategorijos radiniuose to nematyti. Kaip jau minėta, Seredžiuje aptikti du

1 - □ Bendras monetų skaičius, 2- ■ XVI a.

4 pav. XVI a. monetų rasta šiose vietovėse.

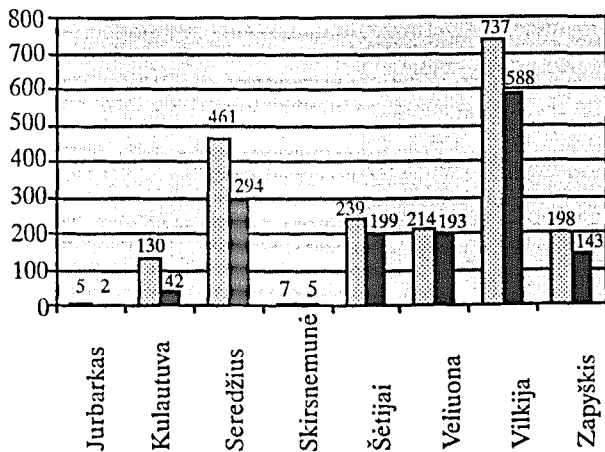
1 – Seredžius, 2 – Veliuona, 3 – Vilckija, 4 – Zapyškis
5 pav. XVI a. kaimyninių valstybių monetų santykis.

Niurnbergo mieste gaminti skaičiavimo žetonai (Ivanauskas, 1991, p. 44–49), o tai rodo, kad miestelyje XVI a. viduryje jau būta gyventojų, kurių veikla buvo susijusi su profesionaliu pinigų ir prekių skaičiavimu.

Ypatinga gausa išsiskiria XVII a. laikotarpio monetų radiniai (pav. 2). Visose aptariamose Žemutinės Panemunės regiono vietovėse pastebimi žymūs smulkių nominalų monetų gausėjimai. Iš viso XVII a. monetų rasta 1458 vnt., jos sudaro 73,78 proc. iš viso XV–XVIII a. rasto monetų kiekio. Tād bendras XVII a. monetų kiekybinis ir kokybinis informatyvumas yra aukščiausias iš visų kitų aptariamų laikotarpių monetų radinių (pav. 6).

XVII a. monetos iš atskirų vietovių sudaro nuo 32,30 iki 90,18 proc. visų rastų XV–XVIII a. monetų kiekio (žr. lentelę Nr. 1). Toks didelis skirtumas susidaro dėl anksčiau aptartų priežasčių – nevienodų monetų radimo aplinkybių vietovėse.

Nors Seredžiaus, Šėtijų, Veliuonos, Vilckijos ir Zapyškio XV–XVIII a. monetų kiekybiniai rodikliai labai skirtingi, bendras XVII a. monetų dažnumas labai panašus (nuo 63,97 iki 90,18 proc.): vidurkis – 77 proc.. Šių monetų proporcijų panašumas neatsitiktinis, duomenys rodo, kad XVII a. apyvarčioje buvo ypač daug smulkiusių nominalų monetų, jos buvo išplitusios tarp

1 – Bendras monetų skaičius, 2 – XVII a.

6 pav. XVII a. monetų rasta šiose vietovėse.

visos visuomenės. Daugiausiai regiono miesteliuose aptikta III ketvirtyje kaldintų monetų – tarp XVII a. Kulautuvos numizmatinės medžiagos jos sudaro 95,23 proc. (II ketv. – 4,77 proc.), Seredžiaus – 82,65 proc. (I ketv. – 5,44 proc., II ketv. – 9,86 proc.), Šėtijų – 96,48 proc. (I ketv. – 0,50 proc., II ketv. – 3,01 proc.). Tarp Veliuonos XVII a. monetų radinių III ketvirtyje kaldintos monetos sudaro 89,11 proc. (I ketv. – 2,59 proc., II ketv. – 7,77 proc., IV ketv. – 0,51 proc.), tarp Vilckijos – 92,16 proc. (I ketv. – 3,06 proc., II ketv. – 4,24 proc., IV ketv. – 0,17 proc., nenustatyto ketvirčio monetos sudaro 0,85 proc.), o tarp Zapyškio – 70,62 proc. (I ketv. – 12,58 proc., II ketv. – 13,98 proc., IV ketv. – 0,69 proc., nenustatyto ketvirčio monetos sudaro 2,09 proc.). Iš bendro konteksto iškrinta tik Kulautuvos XVII a. numizmatinės medžiagos duomenys – pastebima, kad XVII a. pirmojoje pusėje šioje kaimvietėje visiškai nebuvo monetų. Tai rodo, kad tyrinėtų sodybų vietose apsigyventa tik XVII a. II ketvirtyje, iki tol ten sodybų nebuvo.

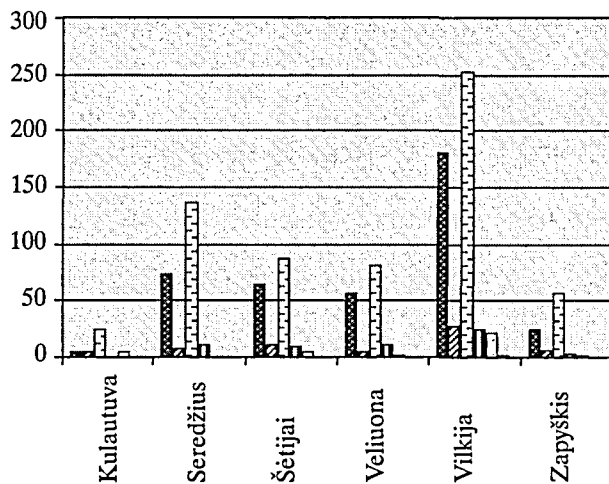
Kaip matyti iš pateiktų skaičių, į kultūrinį sluoksnį daugiausiai pateko III ketvirtyje masiškai kaldintos smulkiusių nominalų varinės monetos. Ypač nedidelės ir vienodos I ir II ketvirčių monetų radinių proporcijos, iš bendro konteksto iškrinta tik Zapyškio duomenys. Tarp monetų radinių visiškai nėra IV ketvirčio monetų, lietuviškos smulkiusių nominalų monetos nustotos kaldinti 1666 metais, jų didelė gausa bei pačių monetų menkavertiškumas gyventojus skatino atsisikaitinėti Jono Kazimiero valdymo laikais kaldintais variniais šilingais, jų nekaupiti. Į apyvarčio patekusias geresnės kokybės, sidabrines, kaimyninių valstybių smulkiusių nominalų monetas bei ankstesnių XVII a. I pusės emisijų vietines monetas gyventojai labiau saugojo ir kaupė. Dėl to tarp pavienių monetų radinių jų yra labai nedaug.

Tarp XVII a. monetų radinių vyrauja III ketvirčio smulkiusio nominalo varinės monetos – dideliais kiekiais kaldinti lenkiški ir lietuviški Jono Kazimiero šilingai bei jų klastotės (pav. 7).

Šio valdovo lenkiškų šilingų radiniai regione vidutiniškai sudarė 29,97 proc. bendro šios rūšies monetų kiekio, lietuviški – 56,73 proc. (likusios masės varinių šilingų kaldinimo vieta dėl monetų nudilimo nenustatyta) (pav. 8).

Jono Kazimiero šilingų klastotės svyruoja nuo 4,89 (lietuviškų monetų klastočių) iki 5,78 proc. (lenkiškų monetų klastočių). Atskiruose miesteliuose Jono Kazimiero šilingų klastočių proporcijos labai panašios – svyruoja nuo 8,18 iki 11,11 proc. (pav. 9).

Nežiūrint į visų monetų radimo aplinkybes atskirose vietovėse, numizmatinėje medžiagoje vienodai atspindi bendri reiškiniai – monetų klastotės buvo vienodai ir gausiai išplitusios ne tik miesteliuose, bet ir

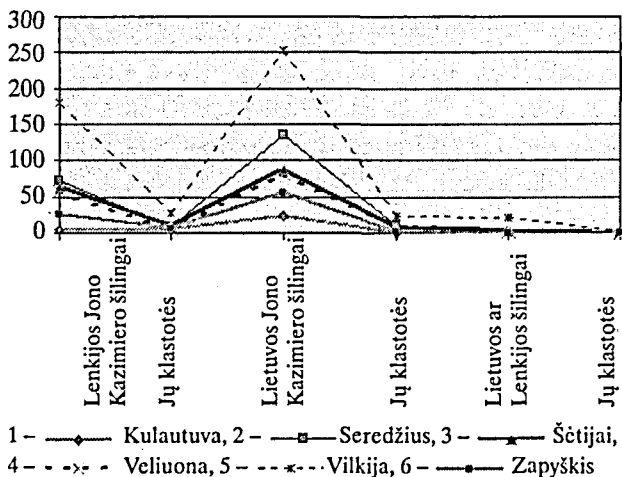
1 – ■ Lenkijos Jono Kazimiero šilingai, 2 – ▨ jų klastotės, 3 – ▩ Lietuvos Jono Kazimiero šilingai, 4 – ▪ jų klastotės, 5 – ▫ Lietuvos ar Lenkijos šilingai, 6 – ■ jų klastotės

7 pav. Jono Kazimiero šilingų ir jų klastočių pasiskirstymas vietovėse.

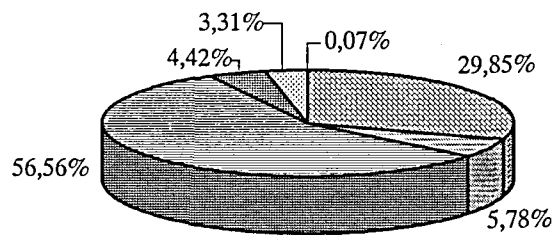
kaimavietėse. Sprendžiant iš pavienių monetų radinių, vidutiniškai jos sudarė apie 10 proc. visų apyvartoje buvusių šių šilingų masės (pav. 10).

Iš turimos numizmatinės medžiagos matyti, kad XVII a. II pusėje tarp smulkesnių ir masiškiausiai kaldintų Jono Kazimiero šilingų dominavo LDK kalyklų produkcija. Lenkijos kalyklų monetos sudarė ženklų, bet kur kas mažesnę šių monetų dalį. Lenkiškų ir lietuviškų šilingų klastočių proporcijos buvo vienodos, o klastotės buvo sėkmingai realizuojamos ir miesteliuose, ir kaimuose, jomis operavo didelė visuomenės dalis.

Tarp rastų XVII a. mažesnės grupės – II ketvirčio monetų dominuoja lenkiškos ir lietuviškos bei Rygoje ir Lobzenicoje kaldintos Žygimanto IV Vazos sidabrinės ir biloninės monetos – šilingai. Šių smulkesnių mo-

8 pav. Jono Kazimiero šilingų ir klastočių santykis.

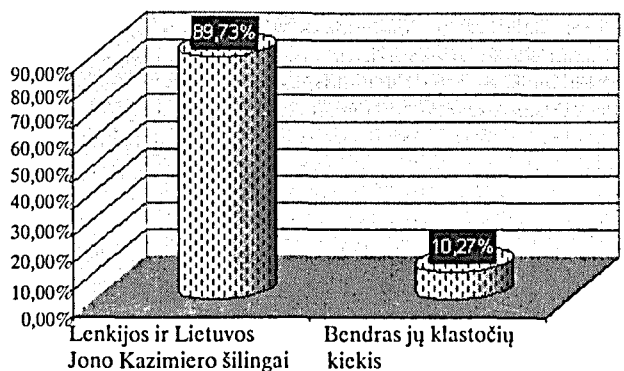

1 – ▩ Lenkijos Jono Kazimiero šilingai, 2 – ▨ jų klastotės, 3 – ▩ Lietuvos Jono Kazimiero šilingai, 4 – ▪ jų klastotės, 5 – ▫ Lietuvos ar Lenkijos šilingai, 6 – ■ jų klastotės

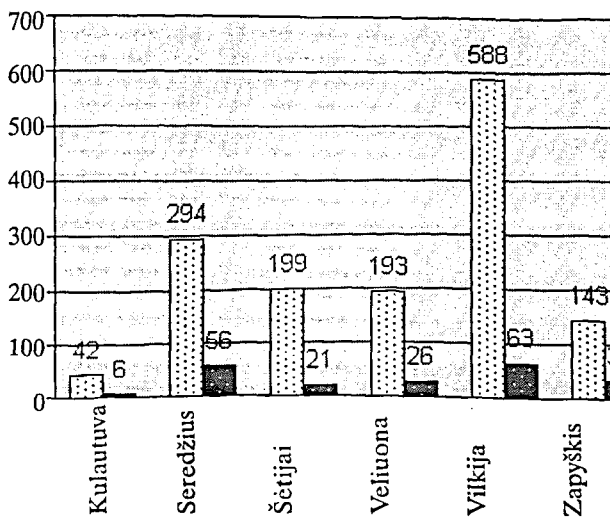
9 pav. Vidutinis visų Jono Kazimiero šilingų ir jų klastočių pasiskirstymas.

netų radinių dažnumas ypač nedidelis. Tarp XVII a. monetų jos sudaro nuo 6,06 proc. (Šėtėjuose) iki 20,1 proc. (Zapyškyje) (Kulautuvoje – 7,14 proc., Sėdžiuje – 13,65 proc., Vėluonoje – 10,38 proc., Vėlkijoje – 6,45 proc.). Iš bendro konteksto iškrinta tik Zapyškio duomenys, kitų vietovių radinių proporcijos tolygesnės. Nedidelės šių monetų radinių proporcijos rodo, kad sidabrinės monetos buvo vertinamos, pametamos žymiai rečiau bei buvo kaupiamos (tą rodo ir lobių sudėtys). Be to, apyvartoje jų cirkuliavo daug mažiau nei XVII a. II pusėje masiškai kaldintų varinių monetų. Tarp XVII a. kaimyninių valstybių smulkesnių monetų dominuoja biloniniai Rygos miesto ir Livonijos šilingai, kurie sudarė didžiausią kaimyninių valstybių monetų dalį. Kaimyninės Prūsijos šilingų vietinėje apyvartoje buvo kur kas mažiau (žr. lentelę Nr. 5). Paminėtina, kad iš žinomų Kionigsberge rastų XIII–XIX a. laikotarpio monetų Rygos ir Livonijos monetų radinių aptikta daugiau nei vietinių prūsiškų monetų (Radionovas, 1988, p. 80–85) (pav. 11).

XVII a. regiono pinigų rinkoje ėmė plisti ir sidabriniai šilingų klastotės, kaldintos Moldavijoje. Žemutinės Panemunės regiono vietovėse pastebimas netolygus Moldavijoje kaldintų klastočių pasiskirstymas (žr. lentelę Nr. 5). Jos sudarė nuo 3 iki beveik 37 proc.

10 pav. Bendra Jono Kazimiero šilingų ir klastočių kiekybinė išraiška.

1 – □ Bendras monetų skaičius, 2 – ■ Kaimyninių valstybių monetų skaičius

11 pav. XVII a. monetų pasiskirstymas vietovėse.

bendro kaimyninių (Rygos, Livonijos ir Prūsijos) valstybių monetų kiekiu – tai rodo, kad XVII a. viduryje – II pusėje šios klastotės buvo plačiai išplitusios miesteliuose ir kaimuose. Tarp visų šios rūšies monetų Istratijaus Dabijos Moldavijoje kaldintų klastočių radiniai sudaro 11 proc. bendros šių monetų masės. Tą XVII a. III ketvirtyje varinių ir biloninių šilingų klastotės, operuojamos kaip tikri pinigai, sudarė apie 20 proc. visų šilingų masės.

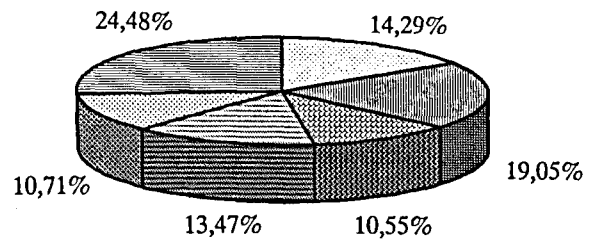
Tarp XVII a. kaimyninių monetų neįžymią vietą užėmė tolimesnių valstybių monetos, jų skaitlingumas visame regione labai nedidelis, rasta tik po kelias monetas (žr. lentelę Nr. 6). Tarp tokių išsiskiria dvi monetų grupės – Elbingo miesto ir Škotijos monetos.

Visos XVII a. kaimyninių valstybių monetos (įskaitant Rygos, Livonijos, Moldavijos ir tolimesnių valstybių monetas) sudarė nuo 10,60 proc. (Šėtijuose) iki 24,30 proc. (Zapyškyje) bendro XVII a. monetų skaičiaus. Panašios proporcijos pastebimos tarp Kulautuvos (14,28 proc.), Šėtijų (10,60 proc.), Veliunos (13,47 proc.) ir Vilkijos (10,69 proc.) numizmatinės medžiagos. Seredžiuje kitų valstybių monetos sudarė 19,11 proc., Zapyškyje – 24,30 proc. (pav. 12).

Pateikti duomenys rodo, kad svetimų valstybių smulkios monetos galėjo sudaryti iki 25 proc. (sprendžiant iš Zapyškio monetų pasiskirstymo) apyvartoje buvusių smulkių nominalų monetų. Tačiau šio miestelio monetų radiniai daugiau rodo tik atskiros sodybos statistiką, bendras visų miestelių kaimyninių monetų radinių vidurkis siekia tik 13,50 proc. bendro visų rastų monetų skaičiaus. Tą realiai kaimyninių valstybių smulkių nominalų monetos galėjo sudaryti tik iki 15 proc. apyvartoje buvusių monetų. Žemutinės Panemunės vietovėse XVII a. funkcionavo Danijos,

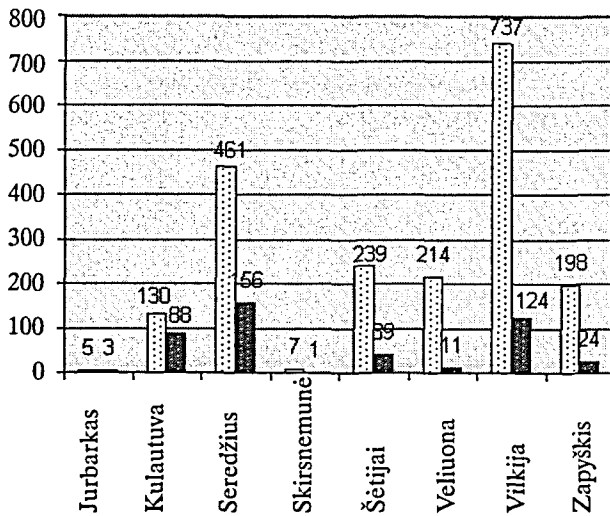
Livonijos, Pamaro, Prūsijos, Saksonijos, Škotijos, Švedijos monetos, Elbingo, Ritbergo, Rygos, Tešeno miestų smulkių nominalų monetos. Įdomu tai, kad Škotijos monetų – Karolio II 2 penių vertės monetų – aptikta Seredžiuje, Šėtijuose, Veliuonoje, Vilkijoje, jos buvo išplitusios visame Žemutinės Panemunės regione. XVII a. monetų lobiuose, aptiktuose Žemutinės Panemunės regione, pastebimos ir kitų dar neišvardytų valstybių monetų. Seredžiaus 1627 metais paslėptame lobyje (Ivanauskas, 1995, p. 90) buvo Barbi grašis, Danigo šilingas, grašis ir ortų, Danijos skilingų, markių, Hamelno, Hojos, Holšteino–Šauenburgo–Pinebergo, Julicho–Klėvės–Bergo, Korvejės grašių, Ispanijos realų, Olandijos, Rusijos, Vengrijos ir kitų valstybių monetų, kurių nėra tarp pavienių monetų radinių iš kultūrinių sluoksnių. Kituose šio regiono XVII a. lobiuose pasitaikė Livonijos ir Rygos smulkių nominalų monetų (Veliunos 1653 metais paslėptame lobyje) (Ivanauskas, 1995, p. 122), švediškių šilingų (Vilkijos 1654 metais datuotame lobyje) (Ivanauskas, 1995, p. 133), Prūsijos monetų (Jaučakių 1685 metų lobyje) (Ivanauskas, 1995, p. 204). Šiuo laikotarpiu ne tik didesnių miestelių, bet ir viso regiono gyventojai buvo gerai susipažinę su svetimų kraštų monetomis, jas priimdavo ir naudojo atsiskaityti už prekes ir teikiamas paslaugas. Tačiau tarp regiono gyventojų XVII a. dominavo vietinės – lenkiškos ir lietuviškos monetos bei Lenkijos ir LDK valdovų Rygoje kaldintos monetos.

Žemutinės Panemunės regione žinomi 9 XVII a. laikotarpio lobiai (Veliunos 1613 m. Seredžiaus 1627 m., Veliunos 1653 m., Vilkijos 1654 ir 1658 m., Pavilkijos 1666 m., Jurbarko 1654 m., Jaučakių 1685 m., Mikytų 1666 m., (Ivanauskas, 1995, p. 56, 90, 122, 133, 150, 181, 184, 204–205, 212–213), tačiau daugumos jų visa sudėtis neaiški. Informatyvesnis tik Seredžiaus lobiai, kurį sudarė minėtų valstybių monetos. Prekinė šio lobiai vertė buvo nemaža – už jį buvo galima įsigyti apie 40 jaučių. Miestelio centrinėje dalyje XVII a. 3-ią dešimtmetį gyveno labai turtingas žmogus.

1 – □ Kulautuva, 2 – ■ Seredžius, 3 – ▨ Šėtėjai, 4 – ▩ Veliuona, 5 – ▪ Vilkija, 6 – ▫ Zapyškis

12 pav. XVII a. kaimyninių valstybių monetų santykis.

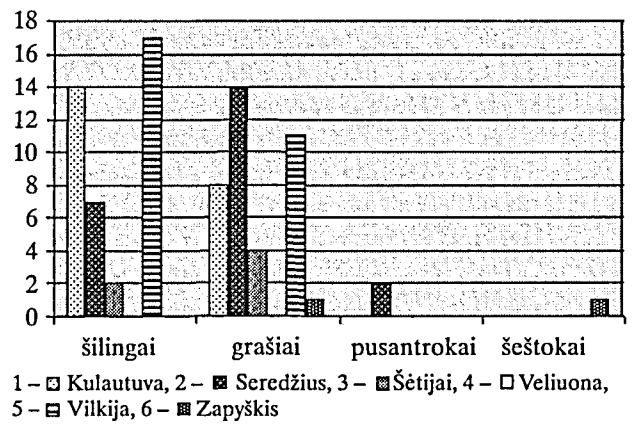

1 - □ Bendras monetų skaičius, 2 - ■ XVIII a.

13 pav. XVIII a. rasta monetų šiose vietovėse.

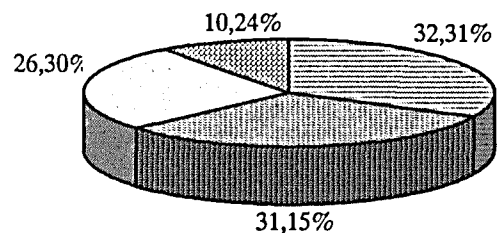
XVIII a. laikotarpio pavienių monetų radinių aptikta daug mažiau nei ankstesnio – XVII a. – kaldintų monetų. XVIII a. monetų rasta 442 vnt., jos sudaro 22,36 proc. visų XV–XVIII a. monetų radinių. Tarp atskirų vietovių XV–XVIII a. numizmatinės medžiagos jos sudaro nuo 5,14 proc. (Veliuonoje) iki 67,69 proc. (Kulautuvoje) bendro monetų kiekio (pav. 13).

Aptariamų vietovių XVIII a. numizmatinės medžiagos kiekybė labai nevienoda – Seredžiaus – 33,83 proc., Šėtijų – 16,31 proc., Veliunos – 5,14 proc., Vilkijos – 16,82 proc., Zapyškio – 12,12 proc. bendro XV–XVIII a. monetų kiekio iš atskirų vietovių. Seredžiaus XVIII a. monetų radinių proporcija dvigubai didesnė nei Vilkijos ir šešis kartus nei Veliunos, o Šėtijų, Vilkijos ir Zapyškio skiriasi labai nežymiai. Daugiausia vietovėse aptikta III ketvirčio monetų, jos sudaro 45,47 proc. visų XVIII a. monetų radinių (I ketv. – 5,65 proc., II ketv. – 20,58 proc., IV ketv. – 26,69 proc.). Pastebimai nedidelės I ketvirčio monetų radinių proporcijos rodo, kad XVIII a. I–II dešimtmetyje cirkuliavo ir XVII a. II pusėje kaldintos smulkių nominalų monetos, apyvartoje tokių monetų netrūko, priešingu atveju iš pavienių monetų radinių būtų matyti XVIII a. I ketvirčio kaimyninių valstybių cirkuliacija bei didesnės šio ketvirčio monetų radinių proporcijos. II ir IV ketvirčio monetų radinių proporcijos panašios ir normalaus vidurkio, tačiau III ketvirčio monetų radinių proporcijos nenatūraliai didelės, tai rodo, kad įvyksta pinigų apyvartos pokyčių – pradeda gausėti smulkesnių nominalų monetų.

14 pav. Augusto III monetų pasiskirstymas vietovėse.

Atskiruose miesteliuose XVIII a. monetų radinių išsidėstymas ketvirčiais netolygus: tarp Kulautuvos radinių (II ketv. – 27,27 proc., III ketv. – 60,22 proc., IV ketv. – 12,51 proc.), Seredžiaus (I ketv. – 3,20 proc., II ketv. – 17,94 proc., III ketv. – 41,66 proc., IV ketv. – 33,97 proc., neaiškaus ketv. – 3,20 proc.), Šėtijų (I ketv. – 12,82 proc., II ketv. – 15,38 proc., III ketv. – 48,71 proc., IV ketv. – 23,07 proc.), Veliunos (I ketv. – 9,09 proc., II ketv. – 27,27 proc., III ketv. – 36,36 proc., IV ketv. – 27,27 proc.), Vilkijos (I ketv. – 10,48 proc., II ketv. – 20,16 proc., III ketv. – 42,74 proc., IV ketv. – 25 proc., neaiškaus ketv. – 1,61 proc.) Zapyškio (I ketv. – 4,16 proc., II ketv. – 20,83 proc., III – 29,16 proc., IV – 45,83 proc.). Pastebima, kad III ketvirčio monetų mažiausiai aptikta Veliuonoje ir Zapyškyje, IV ketvirtyje jų pagausėja tik Zapyškyje, o Veliuonoje proporcijos vis mažėja, nors kitose, mažesnėse regiono vietovėse (Kulautuvoje, Šėtijuose), III ketvirčio monetų kur kas daugiau. Tai rodo, kad XVIII a. III ketvirtyje Veliuonoje ir Zapyškyje įvyksta pokyčių – anksčiau tankiausiai gyventos vietos pradeda tuštėti. Zapyškyje (jo šiaurinėje dalyje) XVIII a. 8–10 dešimtmečiuose ir XIX a. pradžioje, sprendžiant iš archeologinės ir numizmatinės medžiagos, dar gyvenama, o Veliunos

1 - □ vietinės, 2 - □ Prūsijos, 3 - □ Rusijos, 4 - ■ kitos

15 pav. Bendras XVIII a. vietinių ir kitų valstybių monetų pasiskirstymas.

pietinėje dalyje sodybų sumažėjo, todėl XVIII a. III–IV ketvirčių numizmatinės medžiagos randama mažiau. Seredžiaus miestelyje urbanistinių pokyčių neįvyko, todėl jos numizmatinės medžiagos rodikliai išlieka statiškesni ir realiausiai atspindintys visą XVIII a. epochą.

XVIII a. bendra krašto piniginės rinkos situacija dėl ekonominio nuosmukio bei savų monetų gamybos panaikinimo atsispindi ir Žemutinės Panemunės regiono pavienių monetų radiniuose. Nekyla abejonių, kad XVIII a. I ketvirtyje dar funkcionavo ir XVII a. II pusėje kaldintos kai kurių rūšių vietinės ir kaimyninių valstybių monetos, tačiau XVIII a. II–IV ketvirčiuose ypač pagausėja kitų valstybių smulkių nominalų monetų. Tai pastebima apžvelgus monetų radinių sudėtį.

Regiono aptariamose vietovėse monetų pasiskirstymas pagal kalybos vietas labai netolygus – vietinių monetų radiniai (vietinėmis vadinamos Žečpospolitos valdovų kaldintos monetos) sudarė nuo 16,66 proc. (Zapyškyje) iki 45,45 proc. (Kulautuvoje) bendro šio amžiaus monetų radinių skaičiaus, Prūsijos – nuo 18,18 proc. (Kulautuvoje) iki 50 proc. (Zapyškyje). Rusijos monetų radinių proporcijos daug vienodesnės, jos sudarė nuo 18,42 proc. (Šėtijuose) iki 29,16 proc. (Zapyškyje). Kitų valstybių monetų rasta beveik vienodai, išsiskiria tik Šėtijų numizmatinė medžiaga, kurios 23,68 proc. bendro XVIII a. monetų radinių skaičiaus sudarė kitų, ne jau išvardytų valstybių monetos. Kulautuvos ir viso regiono miestelių kitų valstybių monetos sudarė nuo 4,16 proc. (Zapyškyje) iki 9 proc. Tai rodo, kad mažiau pažįstamos tolimesnių valstybių smulkios monetos dažniau patekdavo į mažiau išsprusių kaimiečių rankas, miestelėnai jų vengdavo. XVIII a. visame Žemutinės Panemunės regione, sprendžiant iš turimos numizmatinės medžiagos, smulkių nominalų vietinės monetos sudarė 32,31 proc., Prūsijos – 31,15 proc., Rusijos – 26,30 proc., kitų valstybių – 10,24 proc. bendro monetų kiekio (pav. 15).

Vadinasi, XVIII a. 4–5 dešimtmečiuose vietinės pinigų rinkos struktūra iš esmės pakito. XVI a. kaimyninių valstybių monetos galėjo sudaryti iki 12 proc. bendros monetų masės, XVII a. – 15 proc., o bendrai per visą XVIII a. jos jau sudarė apie 68 proc. smulkių nominalų monetų masės. Tai rodo, kad piniginė rinka visiškai nebuvo apsaugota nuo svetimų pinigų cirkuliacijos.

Tarp atskirų XVIII a. monetų radinių grupių taip pat pastebimos vienodos proporcijos (pav. 14, lent. 9).

Iš Augusto III monetų radinių išsiskiria šilingų ir grašių monetos. Jos sudaro 50 proc. (šilingai) ir 46,25 proc. (grašiai) bendro šio valdovo monetų skaičiaus. Tai rodo, kad ši rūšis monetų cirkuliuo panašiai. Kitų nominalų monetų dažnumas labai nedidelis, tačiau vienodas visose radimvietėse. Galima teigti, kad didesnio nominalo monetos buvo rečiau pametamos. Neturint pakankamai duomenų apie monetų radinius iš kitų Lietuvos vietovių, kol kas negalime palyginti aptariamo regiono pinigų rinkos sudėties ir smulkių monetų apyvartos su likusiais regionais (pav. 15).

XVIII a. vietinės monetos sudarė tik trečdalį bendro smulkių monetų kiekio (XVII a. jos sudarė 85 proc. bendro monetų kiekio). Tai rodo, kad regiono pinigų apyvartoje įvyko esminių pokyčių. Šitai fiksuota ir rašytiniuose šaltiniuose, akivaizdžiai pastebima iš Žemutinės Panemunės miestelių numizmatinės medžiagos.

Apibendrinant išdėstytus pastebėjimus, galima teigti, kad Žemutinės Panemunės regione smulkių nominalų monetos pradėjo funkcionuoti tik XV a. 2–3 dešimtmečiuose. Tą labai nežymiai rodo Vilkijoje rastos monetos. Kitose vietovėse (Zapyškyje) tą galime įžvelgti tik XV a. pabaigoje. Vadinasi, piniginė rinka dar buvo nesusiformavusi, regiono vietovėse prekybiniai piniginiai mainai buvo išplėtoti labai menkai.

XVI a. pavienių monetų radiniai rodo, kad apie šimtmečio vidurį visame regione jau vyksta intensyvūs prekybiniai piniginiai mainai, į pinigų rinką plūsteli ir gausiai pradeda funkcionuoti vietinės monetos. Vietinėje pinigų rinkoje pradeda naudoti ne tik vietinės, bet ir kaimyninių valstybių monetos. Regiono gyventojai monetas pradeda vartoti smulkiems atsiskaitymams. XVI a. viduryje regione susiformuoja pinigų rinka.

XVII a. vietinėje rinkoje pastebimi bendri ekonominiai reiškiniai – mažėja vietinių sidabrinų monetų, atsiranda daugiau kaimyninių valstybių monetų, pasirodo ir išplinta monetų klastotės.

XVIII a. II pusėje atsirado esminių pinigų rinkos pokyčių – pradeda dominuoti smulkios kaimyninių valstybių monetos.

XV–XVIII a. pavienių monetų radiniai, nepaisant atsitiktinių radimo aplinkybių, dėsningai atspindi realią smulkiosios pinigų rinkos struktūrą. Pavienių monetų radiniai gali būti vienu pagrindinių šaltinių LDK piniginės rinkos klausimams nagrinėti.

1 lentelė. XV–XVIII a. monetų rasta šiose vietovėse

	Jurbarkas	Kulautuva	Seredžius	Skirsnemunė	Šėtijai	Veliuona	Vilkija	Zapyškis
Rasta monetų	5	130	461	7	239	214	737	198
XV a. vnt.	–	–	–	–	–	1	2	1
%	–	–	–	–	–	0,14	0,27	0,51
XVI a. vnt.	–	–	11	1	1	9	23	30
%	–	–	2,39	14,29	0,42	4,21	3,12	15,15
XVII a. vnt.	2	42	294	5	199	193	588	143
%	40	32,31	63,77	71,43	83,61	90,19	79,78	72,22
XVIII a.	3	88	156	1	39	11	124	24
%	60	67,69	33,84	14,29	16,39	5,14	16,82	12,12

2 lentelė. XVI a. vietinių ir kaimyninių valstybių monetų pasiskirstymas

Vietovė	Bendras monetų skaičius	Kaimyninių valstybių monetos
Kulautuva	0	0
Seredžius	11	4
Šėtijai	1	1
Veliuona	9	1
Vilkija	29	4
Zapyškis	30	6

3 lentelė. Lenkijos ir Lietuvos Kazimiero šilingų ir jų klastočių pasiskirstymas

Vietovė	Lenkijos Jono Kazimiero šilingai	Jų klastotės	Lietuvos Jono Kazimiero šilingai	Jų klastotės	Lietuvos ar Lenkijos šilingai	Jų klastotės
Kulautuva	4 11,11%	4 11,11%	24 66,67%	–	4 11,11%	–
Seredžius	73 32,01%	8 3,36%	136 59,64%	11 4,82%	–	–
Šėtijai	64 36,574%	10 5,71%	88 50,28%	9 5,14%	4 2,28%	–
Veliuona	57 37,01%	4 2,59%	81 52,59%	9 6,49%	2 1,29%	–
Vilkija	181 35,70%	27 5,32%	252 49,70%	24 4,73%	21 4,14%	2 0,394%
Zapyškis	25 27,47%	6 6,59%	56 61,53%	3 3,29%	1 1,09%	–

4 lentelė. Lenkijos ir Lietuvos Jono Kazimiero šilingų ir jų klastočių proporcijos

Lenkijos Jono Kazimiero šilingai	Jų klastotės	Lietuvos Jono Kazimiero šilingai	Jų klastotės	Lietuvos ar Lenkijos šilingai	Jų klastotės
29,97%	5,78%	56,73%	4,89%	3,98%	0,39%

5 lentelė. XVII a. kaimyninių valstybių monetos

Vietovė	XVII a. Rygos ir Livonijos šilingai	XVII a. Prūsijos šilingai	Moldavijoje klastoti šilingai
Kulautuva	3 100%		
Seredžius	40 76,92%	4 7,69%	8 15,38%
Šėtijai	12 69,15%	–	7 36,84%
Veliuona	19 79,16%	4 16,66%	1 4,16%
Vilkija	38 70,37%	3 4,62%	13 24,0%
Zapyškis	29 93,54%	1 3,22%	1 3,22%

6 lentelė. XVII a. kaimyninių valstybių monetos

Vietovė	Danijos	Elbingo m.	Škotijos	Švedijos	Kitų valstybių
Kulautuva	1	1	–	–	–
Seredžius	–	3	1	–	–
Šėtijai	–	–	1	–	1
Veliuona	–	1	1	–	–
Vilkija	–	1	1	–	7
Zapyškis	–	1	–	1	2

7 lentelė. XVII a. vietinių ir kaimyninių monetų pasiskirstymas

Vietovė	Bendras monetų skaičius	Kaimyninių valstybių monetų skaičius	Kaimyninių valstybių monetų procentas
Kulautuva	42	6	14,29
Seredžius	294	56	19,05
Šėtijai	199	21	10,55
Veliuona	193	26	13,47
Vilkija	588	63	10,71
Zapyškis	143	35	24,48

8 lentelė. XVIII a. monetų pasiskirstymas

Vietovė	Vietinės	Prūsijos	Rusijos	Kitos
Kulautuva	40 45,45%	16 18,18%	25 28,40%	7 7,95%
Seredžius	48 31,81%	49 31,81%	43 27,92%	14 9,09%
Šėtijai	14 36,84%	8 21,05%	7 18,42%	9 23,68%
Veliuona	3 27,27%	4 36,36%	3 27,27%	1 9,09%
Vilkija	43 35,83%	36 30%	32 26,66%	9 7,5%
Zapyškis	4 16,66%	12 50%	7 29,16%	1 4,16%

9 lentelė. Augusto III monetos

Vietovė	šilingai	grašiai	pusantrokai	šeštokai
Kulautuva	14–63,63%	8–36,36%	–	–
Seredžius	7–30,43%	14–60,86%	2–8,69%	–
Šėtijai	2–33,33%	4–66,66%	–	–
Veliuona	–	–	–	–
Vilkija	17–60,71%	11–39,28%	–	–
Zapyškis	–	1–50%	–	1–50%

**ŽEMUTINĖS PANEMUNĖS REGIONO
XV–XVIII A. MONETŲ IR ŽETONŲ RADINIŲ SAŲADAS**

Jurbarkas

Lenkija:

Jono Kazimiero šilingas, 1663.

Lietuva:

Jono Kazimiero šilingas, 1665 ? Kaunas.

Pietų Prūsija:

Frydricho Vilhelmo grašis, 1797 Vroclovas.

Frydricho Vilhelmo 3 grašiai, 1797.

Prūsija:

Frydricho II. 3 grašiai, 1777?

Kulautuva

Dancigas:

Augusto III 3 grašiai, 1760

Danija:

Kristijono V 2 šilingai, 1676

Elbingas:

Gustavo II Adolfo šilingas, 1632

Augusto III šilingai, 1763 (6)

Klėvė:

Frydricho II 6 kreiceriai, 1757

Kuršas–Žiemgala:

Johano Ernesto Birono šilingai, 1764 (2)

Lenkija:

Jono Kazimiero šilingai, 1660, 1664 (3)

Augusto III šilingai, 1751 (2) Gubenas, 1753 (4) Griuntalis, (1) Gubenas, 1754 (2) Griuntalis, (1) Gubenas, 1754 ? Griuntalis, 1757 (1) Griuntalis, (2) Gubenas.

Grašiai, 1754 Gubenas, 1755 (1) Griuntalis, (3) Gubenas, 1757 (2) Griuntalis, (1) Gubenas.

Stanislovo Augusto Poniatovskio grašiai, 1766, 1767, 1768 (2), 1767?, 1776, 1778.

Trečiokai, 1789, 1787?

Lietuva:

Jono Kazimiero šilingai, 1661 (2), 1664, 1665 Vilnius, 1666 (3) Brestas, (1) Kaunas, (11) Vilnius, 1667 (1) Kaunas, (4) Vilnius

Lietuva ar Lenkija:

Jono Kazimiero šilingai, d.n. (4)

Livonija:

Kristinos šilingas, 1657

Karloio X Gustavo šilingas, 1656

Prūsija:

Frydricho Vilhelmo I šilingas, 1738

Frydricho II šilingai, 1766, 1769, 1771, 1775, 1782

1 grašis, 1764, 1772

2 grašiai, 1773 (2)

3 grašiai, 1765, 1773, 1785

6 grašiai, 1757

Jelizavetos Petrovnos 2 grašiai, 1759

Frydricho Vilhelmo II šilingas, 1790

Ryga:

Gustavo II Adolfo šilingas, 1628

Rusija:

Anos Joanovnos poluškos, 1731, 1734, 1738

dengos, 1730 perkalta, 1731, 1734, 1735 (2), 1736, 1737

Joano III denga, 1740

Jelizavetos Petrovnos dengos, 1744 (2), 1746, 1748 (2), 1749 (4), 1753

Jekaterinos II 10 kapeikų, 1784 Sankt Peterburgas

20 kapeikų, 1790 Sankt Peterburgas

Pavlo I 2 kapeikos, 1797 (1) Aninskas, (1) Jekaterinburgas

Švedija:

Karloio XI erė, 1674

Frederiko I erė, 1732, 1734, 1747

Tornas:

Augusto III šilingai, 1760 (2)

Saksonija–Gota–Zalfeldas:

Pranciškaus Josias heleris, 1752

Nežinomi klastotojai:

Lenkijos Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1000, 1661, 1666, d.n.

Seredžius

Berzaunė:

Lietuvos Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1666 (5) Vilnius

Elbingas:

Gustavo II Adolfo šilingas, 1637

Kristinos šilingai, 1635 (2)

Augusto III šilingai, 1763 (4)

Kuršas–Žiemgala:

Gothardo Ketterio šilingas, 1576

Johano Ernesto Birono 1 grašis, 1763

3 grašiai, 1764

Lenkija:
Aleksandro pusgrašis, b.d.
Žygimanto Senojo pusgrašis, 1509
Žygimanto III Vazos denaras, 1623
Jono Kazimiero šilingai, 1660 (2), Ujazdovas, (1), 1661
(2) Ujazdovas, (2), 1663 (18), 1664 (17), 1665 (8), d.n. (23)
Augusto III šilingai, 1751 Gubenas, 1752 (2) Griuntalis,
(1) Gubenas, 175? (1) Griuntalis, (2)
grašiai, 1754 (2) Griuntalis, (3) Gubenas, 1755 (1)
Griuntalis, (2), 175? (1) Griuntalis, (2) Gubenas, (3),
pusantrokai, 1756 (2)
Stanislovo Augusto Poniatovskio grašiai, 1765 (2), 176?
(4), 1778, 1782, 1789, 1790
trečiokai, 1766, 1767 (2), 1768 (2), 1771, 1772, 1788,
1789, 1793, d.n.

Lietuva:
Žygimanto III Augusto mažasis denaras, 1546
denaras, 1550, 1559?
dvidenariai, 1570 (2)
mažasis grašis, 156?
ketvirtokas, 156?
Žygimanto IV Vazos dvidenariai, 1620 (2), 1621
šilingai, 1616, 1623, 1625
Jono Kazimiero šilingai, 1660 (3), 1661 (12), 1663 (2),
1664 (11), 1665 (4) Kaunas, (19) Vilnius, 1666 (17) Brestas,
(3) Kaunas, (4) Marienburgas, (37) Vilnius, d.n. (8) Kaunas,
(16) Vilnius

Livonija:
Kristinos šilingai, 1647, 1653 (2), d.n. (4)
Karolio XI šilingai, 1661, d.n. (2)

Lobženica:
Žygimanto III Vazos tridenariai, 1630 (2)

Moldavija:
Istratijaus Dabijos Prūsijos Frydricho Vilhelmo šilingų
klastotės, 1646, 1658, d.n.
Rygos Kristinos šilingų klastotės, 1611, 1646, 1660,
d.n. (2)

Niurnbergas:
Hanso Šultės skaičiavimo žetonas
Kilijono Kocho skaičiavimo žetonas
E.L.Lauerio skaičiavimo žetonas

Prūsija:
Georgo Vilhelmo šilingai, 162? (3)
pusantrokas, 1622
Frydricho Vilhelmo šilingas, 1654
Frydricho I šilingas, 1710
Frydricho II 4 pfenigai, 1777 Berlynas
šilingai, 1766, 1782 (2), 1786 (2)
1 grašis, 1772 (3), 1780 (2), 1781 (2), 1785
2 grašiai, 1773 (4)
3 grašiai, 1771, 1773, 1774, 1781, 1782, 1783, 1785 (2), 178?
3 kreiceriai, 1782 (4), 1783 (2), 1784 (2), 178? (2)
1/12 talerio, 1764 Aurichas, 1767 Kionigsbergas, 1771
Kionigsbergas

6 grašiai, 1756, 1781
Frydricho Vilhelmo II šilingai, 1791, 1795, 179?
grašiai, 1790, 1792, 1794

Pietų Prūsija:
Frydricho Vilhelmo III grašis, 1797 Vroclavas

Rusija:
Anos Joanovnos poluška, 1731
dengos, 1731 (2) viena perkalta iš kitos monetos, 1734,
1735, 1736, 1737, 1738 (2), 173? (2)
Joano III denga, 1740
Jelizavetos Petrovnos dengos, 1741, 1743 (2), 1744 (2),
1746 (2), 1747 (2), 1748 (2), 1749 (2), 174? (2), 1753
1 kapeika, 1757
2 kapeikos, 1757 perkaltos iš kitos monetos
5 sidabrinės kapeikos, 1757
Anos Joanovnos ar Jelizavetos Petrovnos dengos, d.n. (5)
Jekaterinos II poluška, 1789
2 kapeikos, 1765 perkalta iš 4 kapeikų, 1763 taip pat
perkalta, 1788 taip pat perkalta, 179?
Pavlo I 1 kapeika, 1798, 1799

Ryga:
Žygimanto III Vazos šilingai, 1611, d. n. (1615–1619), 1620
Gustavo II Adolfo šilingai, 162?, 1632 (2), 1633(2), 163? (4)
Kristinos šilingai, 1635(2), 1638 (3), 163? (3), 1641,
1643, 1646 (2), 1652
Karolio X Gustavo šilingas, 1658
Karolio XI šilingai, 1661, 1664 (2), 166?

Saksonija:
Frydricho Augusto 1/48 talerio, 1730

Silezija:
Liudviko II pusgrašis, 1525
Frydricho II 3 kreiceriai, 1763, 1781, 1785.
1/12 talerio, 1764

Škotija:
Karolio I 2 peniai, b.d.

Švedija:
Karolio XII erė, 1705
Frederiko I erės, 1723, 1724

Nežinomi klastotojai:
Lenkijos Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1661, 1663,
1664, 1666, d.n.(4)
Lietuvos Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1661, 1666,
d.n. (4)
Prūsijos Frydricho I šeštoko klastotė, 1702?
Rygos Žygimanto III Vazos šilingo klastotė, 1620, varis

Skirsnemunė

Berzaunė:
Jono Kazimiero Lietuvos šilingo klastotė, 1666 Vilnius

Lenkija:
Jono Kazimiero šilingas, 1664
Stanislovo Augusto Poniatovskio grašis, 1767

Lietuva:
Jono Kazimiero šilingai, 1666 (2) Vilnius

Nežinomi klastotojai:
Žygimanto III Augusto pusgrašio klastotė, 1559 ?
Žygimanto IV Vazos Rygos šilingo klastotė, 1615–1619.

Šėtijai

Anglija:
Georgo III Prūsijos Frydricho II 1/24 talerio klastotė,
1782 A, 1783 A

Berzaunė:
Lietuvos Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1666 (4)V

Brandenburgas–Bairoitas:

Frydricho II 1/48 talerio, 1760

Elbingas:

Augusto III šilingai, 1763 (3)

Kuršas–Žemgala:

Johano Ernesto Birono šilingai, 1764 (2)

Lenkija:

Jono Kazimiero šilingai, 1660 (4) Ujazdovas, 1661 (5) Ujazdovas, (2), 1663 (3), 1664 (5), 1665?, 1665 (13), 166? (31)

Augusto III šilingai, 1751 Gubenas, 1754 Gubenas grašiai, 1754 (2) Gubenas (1) Griuntalis, 1755 Gubenas Stanislovo Augusto Poniatovskio grašiai, 1767, 1768 (2),

176?G

Lietuva:

Jono Kazimiero šilingai, 1661 (11), 1663 (2), 1664 (8), 1665 (8) Kaunas, (9) Vilnius, 1664–1665 (3) Vilnius, 1666 (7) Lietuvos Brasta, (4) Kaunas, (28) Vilnius, 166? (7) Vilnius, 166? (1)

Livonija:

Karolio X Gustavo šilingai, 165?, 1655

Karolio XI šilingai, 166? (3), vienas sulankstytas

Lietuva ar Lenkija:

Jono Kazimiero šilingai, d.n. (4)

Moldavija:

Istratijaus Dabijos Livonijos Kristinos šilingo klastotė, d.n., su skylė

Prūsijos Frydricho Vilhelmo šilingo klastotė, 1668

Rygos Karolio X Gustavo šilingo klastotė, d.n., 16

Rygos Kristinos šilingų klastotės, d.n. (2)

Rygos šilingo klastotė, 1655 (su reversu abiejose pusėse)

Prūsija:

Frydricho Vilhelmo I šilingai, 1725, 1736

Frydricho II 1/12 talerio, 1764 E

1/24 talerio, 1786 A

3 grašiai, 1772 E,

3 kreiceriai 1784 A

Frydricho Vilhelmo II šilingai, 1793 E, 1797 E

Ryga:

Žygimanto Vazos šilingas, 1621

Gustavo II Adolfo šilingai, 1633, sulankstytas, 163?

Kristinos šilingai, 1635, 1636, 1638, 1653, 1654, 164?

Karolio XI šilingai, (2), vienas su skylė, kitas sulankstytas

Rusija:

Petro I kapeika, b. d.

poluška, 17 AYKQ

Anos Joanovnos dengos, 1731, perkalta iš Petro I kapeikos, 1735, 1737

Jelizavetos Petrovnos dengos, 1748, 1749

Pavlo I kapeika, 1797 EM

Saksonija – Veimaras – Eizenachas:

1 pfenigas, 1792

Silezija:

Frydricho II 3 kreiceriai, 1763 B

Svidnica:

Liudviko II pusgrašis, 152?

Škotija:

Karolio I 2 peniai, b.d.

Švedija:

Karolio XII erės, 1705, 1707

Tornas:

Augusto III šilingas, 1761

Nežinomi klastotojai:(9), vienas su skylė
Lietuvos Jono Kazimiero šilingų klastotės, d.n. (5), 1666**Veliuona****Berzaunė:**

Lietuvos Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1665 Vilnius, 1666 (5) Vilnius

Elbingas:

Gustavo II Adolfo trečiokas, 1632

Augusto III šilingas, 1763

Karališkoji Prūsija:

Gustavo II Adolfo pusantrokas, 1633

Lenkija:

Žygimanto III Vazos denaras, 1623

tridenaris, 1619

Jono Kazimiero šilingai, 1661 (1) Krokua, (3) Ujazdovas, (1), 1663 (9), 1664 (15), 1665 (8), 166? (20)

Stanislovo Augusto Poniatovskio 3 grašiai, 1788, 1792

Lietuva:

Aleksandro denaras, b.d., atmaina B

Žygimanto III Augusto dvidenariai, 1566, 1569, 1570 (3) grašis, 1559

Stepono Batoro šilingas, 1584

Žygimanto IV Vazos dvidenaris, 1620

Jono Kazimiero šilingai, 1661 (7), 1663 (5), 1664 (11), 1664?, 1665 (1) Lietuvos Brasta, (5) Kaunas, (15) Vilnius, 1665? (2) Kaunas, 1666 (5) Lietuvos Brasta, (5) Kaunas, (2) Marienburgas, (16) Vilnius, 166? (6) Vilnius

Lietuva ar Lenkija:

Jono Kazimiero šilingai, d.n. (2)

Livonija:

Kristinos šilingai, 1653, 1654

Moldavija:

Istratijaus Dabijos Rygos Karolio XI šilingo klastotė, 1612

Prūsija:

Georgo Vilhelmo šilingas, 162?

Frydricho Vilhelmo šilingai, 1654, 1669

Frydricho III šilingas, 1693

Frydricho II šilingas, 1742

2 grašiai, 1756

Jelizavetos Petrovnos šilingas, 1760

Frydricho Vilhelmo grašis, 1797

Ryga:

Žygimanto III Vazos šilingas, 1621

Gustavo II Adolfo šilingai, 1632 (2), 1633, 163?

Kristinos šilingai, 1635, 1636, 163? (2), 1640, 1643 (2), 164?, 1651

Karolio X Gustavo šilingai, 1657, 165?

Karolio XI šilingas, 1661

Rusija:

Anos Joanovnos dengas, 1734

Jelizavetos Petrovnos dengas, 1745

Pavlo I poluška, 1798 Aninskas

Škotija:

Karolio I 2 peniai, b.d.

Švedija:
Frederiko I erė, 1723
Tornas:
Kazimiero Jogailaičio šilingas, b.d. dalis monetos
Nežinomi klastotojai:
Lenkijos Jono Alberto pusgrašio klastotė, b.d., varis, su skyle
Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1661, d.n. (3)
Lietuvos Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1666, d.n. (2)

Vilkija

Berzaunė:
Lenkijos Jono Kazimiero šilingo klastotė, 1666
Lietuvos Jono Kazimiero šilingo klastotės, 1666 (12),
Vilnius

Elbingas:
Gustavo II Adolfo šilingas, 163?
Augusto III šilingas, 1763
Kuršas –Žiemgala:
Gothardo Ketlerio dvidenariai, 1579 (2)
Johano Ernesto Birono šilingai, 1764 (2)
Lenkija:
Jono Alberto pusgrašis, be datos
Aleksandro pusgrašis, be datos
Žygimanto III Vazos denarai, 162? (2)
šilingas, 1626
grašis, 162?
pusantrokai, 1623, 1624
Jono Kazimiero šilingai, 1660 (2) Krokuva, (2) Ujazdovas, 1661 (6) Ujazdovas, 1663 (14), 1664 (40), 1665 (21), 1666? (96)

Augusto III šilingai, 1751 (3) Gubenas, 1752 (3) Gubenas, (1) Griuntalis, 1753 (2) Griuntalis, 1754(3) Gubenas, 1753 ? Griuntalis, 175? (2) Gubenas, (1) Griuntalis, (1) grašiai, 1754 (2) Gubenas, (1) Griuntalis, 1755(2) Gubenas, (1) Griuntalis, 175? (2) Gubenas, (2) Griuntalis, (1) Stanislovo Augusto Poniatovskio ½ grašio, 1766 (2) grašiai, 1765? G, 1767, 1769 EB, 176? (2), 177? EB, 1770, data neaiški (1)
trečiokai, 1765 (2) G, 1769 G

Lietuva:
Vytauto Aleksandro denaras, be datos
Kazimiero denaras, be datos, atmaina C
Aleksandro denarai, be datos (3) atmaina A, (1) atmaina B, (1) neaiški atmaina
Žygimanto II Senojo pusgrašis, 1514
Žygimanto III Augusto mažieji denarai, 1546 (2) denarai, 1555 (2),
dvidenariai, 1557, 1563, 1562 (2), 1569, 1570 (4)
pusgrašis, 1560
Žygimanto IV Vazos dvidenariai, 1620 (3), 1621 (3) šilingai, 1617?, 1623(2)
Jono Kazimiero šilingai, 1660 (3), 1661 (25), 1663, 1664 (15), 1665 (3) Lietuvos Brasta, (6) Kaunas, (30) Vilnius, 1666 (43) Lietuvos Brasta, (15) Kaunas, (7) Marienburgas, (50) Vilnius, (1) nenustatyta kalykla, 166? (2) Kaunas, (43) Vilnius, (8) Lietuvos Brasta

Lietuva ar Lenkija:

Jono Kazimiero šilingai, data neaiški (21) du jų buvo sulipe

Livonija:
Kristinos šilingai, 1649, 1653
Karolio X Gustavo šilingai, 1656, 1657, 165?
Karolio XI šilingai, 1661(2), 1662, data neaiški
Livonija ar Ryga:
Kristinos, Karolio X Gustavo ar Karolio XI šilingai, data neaiški (2)

Lobženica:
Žygimanto III Vazos denarai, 1623 (2), vienas su dviem skylėm (saga?)

Moldavija:
Istratijaus Dabijos Prūsijos Frydricho Vilhelmo šilingo klastotė, data neaiški
Rygos Kristinos šilingų klastotės, 1612, 1615, data neaiški (6)

Rygos Kristinos? šilingų klastotės, data neaiški (2)
Rygos Karolio X Gustavo šilingo klastotė, data neaiški
Rygos Karolio XI Gustavo šilingo klastotė, data neaiški
Pietų Prūsija:

Frydricho Vilhelmo II šilingas, 1797 E
Prūsija:
Georgo Vilhelmo šilingas, 162?
pusantrokas, 1625
Frydricho Vilhelmo šilingai, 1654 (2)
Frydricho I šilingas, 171?
Frydricho Vilhelmo I šilingai, 1723, 1740, data neaiški
Frydricho II šilingai, d. n. (1740–1742), 1741, 1742, 1756, 1764

grašiai, 1764, 1772, 1778(2), 1783, 1785
trečiokai, 1774, 1775, 1783, 1785, 1786, 178?
3 kreiceriai, 1781 A, 1783 (2) A, 1784 A, 178? A, 1781, 1783, 178? (3), vienos iš jų tik ketvirtis
šeštokas, 1781
Frydricho Vilhelmo II šilingai, 1793, 1795
grašis, 1788

Revelis:
Karolio XI erė, 1672
Ritbergas:
Johano III grašis, 1616

Ryga:
Gustavo II Adolfo šilingai, 1632, 1634, 163? (2), , data neaiški
pusantro šilingo, 1623
Kristinos šilingai, 1634, 1635 (2), 1637, 1638, 1640 (2), 1643 (2), 1647, 1648, 164?, 1650, 1653

Karolio X Gustavo šilingai, 1655, 1658
Karolio XI šilingai, 1661 (2), 1662 (2), data neaiški (3)
Rusija:

Petro I kapeikos, be datos (5) vienos tik pusė
poluškos, 1720(2), data neaiški (3)
Anos Joanovnos poluškos, 1731, 173?
dengos, 1731 (3), 1734 (2), 1735 (2), 1737, 1738 (2), 1739
Jelizavetos Petrovnos dengos, 1746, 1747 (2), 1750
Anos Joanovnos ar Jelizavetos Petrovnos denga, data neaiški, ketvirtis monetos

Jekaterinos II 10 kapeikų, 1785 SP, 1788SP
Pavlo I 1 kapeika, 1797 EM, 1798 (1) EM, (1) KM
2 kapeikos, 1799 KM, perkalta iš kitos monetos
10 kapeikų, 1798

Saksonija–Gota–Altenburgas:
Frydricho II heleris, 1692
Saksonija–Gota–Zalfeldas:
Pranciškaus Josias heleriai, 1745, 1749
Saksonija–Veimaras–Eizenachas:
Frydricho ir Ernesto Augusto Konstantino heleris, 1751
Silezija:
Frydricho II 3 kreiceriai, 175? B
Škotija:
Karolio I 2 peniai, be datos
Švedija:
Karolio XII erės, 1716, 1717
Frederiko I erė, 1722
Tornas:
Augusto III šilingas, 1762
Vengrija:
Juozapo II 1 kreiceris, 1774 S
Nežinomi klastotojai:
Lenkijos Žygimanto III Vazos pusanetroko klastotė, 1632, varis
Lenkijos Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1660 (2), 1661 (2), 1663, 166 (4), 00, data neaiški (16)
Lietuvos Jono Kazimiero šilingų klastotės, 100 V, 1663 U, 1600, 166 V, 1664 V, 1666V, 1669, data neaiški (5)
Lietuvos ar Lenkijos Jono Kazimiero šilingų klastotės, data neaiški (2)
Nenustatyta kaldinimo vieta:
XVII a. sudėgę sidabriniai šilingai (2)
XVII–XVIII a. sidabrinio šilingo fragmentas

Zapyškis

Anglija:
Georgo III Prūsijos Frydricho II 1/24 talerio klastotė, 1783 A
Berzaunė:
Lietuvos Jono Kazimiero šilingo klastotė, 1666 V
Elbingas:
Kristinos šilingas, 1635
Karališkoji Prūsija:
Gustavo II Adolfo pusanetrokai, 1632, 1633
Lenkija:
Jono Alberto pusgrašis, b.d.
Žygimanto Senojo pusgrašis, d.n.
Žygimanto III Vazos denaras, 1623 šilingas, 1623
Jono Kazimiero šilingai, 1660, 1661 Ujazdovas, 1663 (6), 1664 (7), 166? (9), vienos monetos dalis, 1665
Augusto III grašis, 1755 ? Griuntalis šeštokas, 1755 E
Stanislovo Augusto grašis, 1767 ?
3 grašiai, 1774 AP
Lietuva:
Kazimiero denaras, b.d. atmaina C
Aleksandro denarai, b.d. (3) atmaina B, C, C pusgrašis, b.d. atmaina B, su skyle
Žygimanto II Senojo pusgrašis, 1513
Žygimanto III Augusto denarai, 1550, 1554, 1555, 1556 (2), 1558 (4), 1558 ?
dvidenariai, 156? (2), 1566 (3), 1569, 1570

pusgrašis, 1557
Žygimanto IV Vazos dvidenariai, 1613, 1620 (2), 1621 (4) šilingas, 1625
Jono Kazimiero šilingai, 1660 (2), 1661 (6), 1663 (2), 1664 (3), 1665 (1) Lietuvos Brasta, (10) Vilnius, (1) Kaunas, 1666 (6) Kaunas, (6) Lietuvos Brasta, (2) Marienburgas, (11) Vilnius, 166? (6) Vilnius
Lietuva ar Lenkija:
Jono Kazimiero šilingas, d.n. pusė monetos.
Livonija:
Karolio X Gustavo šilingai, 1655, 1658
Karolio XI šilingas, 166?
Kristinos šilingai, 1651, 1653, 1653 ?
Lobženica:
Žygimanto III Vazos tridenariai, 1624 (2), 1630 (2)
Moldavija:
Istratijaus Dabijos Rygos Kristinos šilingo klastotė, 1617
Pamarys:
Boguslavo XIV grašis, 1620
Pietų Prūsija:
Frydricho Vilhelmo II grašis, 1797 B
Prūsija:
Albrechto denaras, b.d.
Georgo Vilhelmo šilingas, 1630
Frydricho Vilhelmo šilingai, 1733, 1734
Frydricho II 2 grašiai, 1773 E, pusė monetos
3 grašiai, 1753 E, 1783 E
3 kreiceriai, 1780 A (2), 1782 A
Frydricho Vilhelmo II šilingai, 1793, 1797, 179?
Ryga:
Stepono Batoro šilingas, 1582
Žygimanto III Vazos šilingas, d.n. (1609–1614), 1618, 161?
Gustavo II Adolfo šilingai, 162? (2), 1630, 1633, 163?, 1627
Kristinos šilingai, 163?, 1638, 1639 (2), 1640, 1641 (2), 1645, 1654, d.n.,
Karolio X Gustavo šilingas, 1656?
Karolio XI šilingas, 1662
Ryga ar Livonija:
Kristinos ? šilingai, d.n. (2)
Rusija:
Ivano IV kapeika, b. d. (po 1560)
Petro I poluška, 1719
Anos Joanovnos dengas, 1737
Jelizavetos Petrovnos dengas, 1744, 1746, 1753
Pavlo I 1 kapeika, d. n.
2 kapeikos, 1797 EM
Švedija:
Karolio IX erė, d.n. (1609–1611)
Tešnas:
Elžbietos Lukrecijos obolas, 165?
Vokiečių ordinas:
Johano fon Tyfeno grašis, b.d. su skyle
Nežinomi klastotojai:
Lenkijos Žygimanto III Vazos pusanetroko klastotė, 1617, sidabras
Jono Kazimiero šilingų klastotės, 666, 1666, d.n. (3), 1684, valcuota
Lietuvos Žygimanto III Augusto denaro klastotė, 1558
Jono Kazimiero šilingų klastotės, 1665, d.n.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

Aleliūnas G., 1994ša – Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų Seredžiuje (Jurbarko raj.) 1994 m. ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 2271.

Aleliūnas G., 1994šb – Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų Vilkiyoje (Kauno raj.) 1994 m. ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 2318.

Aleliūnas G., 1995š – Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Skirsnemunėje (Jurbarko raj.) 1995 m. ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 2518.

Aleliūnas G., 1996š – Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Jurbarko 1996 metais ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 2669.

Berulis S., 1991š – Zapyškio senamiesčio archeologiniai tyrinėjimai // LIIR. F. 1, Nr. 1719.

Ivanauskas E., 1992š – 1991 metų Vilkijos senamiesčio archeologinių tyrinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 2059.

Ivanauskas E., 1997š – Kulautuvos deginimo apeigų vietos ir antrojo kapinyno 1996 metų žvalgomųjų archeologinių kasinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 2650.

Ivanauskas E., 1999š – 1998 metų žvalgomieji archeologijos tyrimai Kauno ir Šakių rajono kaimavietėse // LIIR. F. 1, Nr. 3156.

Kviziķevičius L., 1997š – Veliūonos senamiesčio 1996 metų archeologiniai žvalgomieji tyrimai // LIIR. F. 1, Nr. 2628.

Kviziķevičius L., 1998š – Veliūonos senamiesčio 1997 metų archeologiniai žvalgomieji tyrimai // LIIR. F. 1, Nr. 2814.

Kviziķevičius L., 2000š – Archeologijos žvalgomieji tyrinėjimai Jurbarko ir Veliūonoje 1999 metais // LIIR. F. 1, Nr. 3288.

Strazdas A., 1999š – Kauno ir Šakių rajonų dvarviečių 1998 metų žvalgymo ir žvalgomųjų tyrimų ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 3218.

Ivanauskas E., 1983 – Seredžiaus numizmatinė medžiaga (XVI–XIXa.) // Archeologinės ir numizmatinės medžiagos komplektavimas ir konservavimas. Vilnius, 1983, p. 60–62.

Ivanauskas E., 1991 – Niurnbergo ir Prancūzijos skaičiavimo žetonai Lietuvoje // Muziejai ir paminklai. Vilnius, 1991, p. 44–49.

Kviziķevičius L., Aleliūnas G., 1996 – Monetų radiniai Veliūonoje ir Skirsnemunėje // Kultūros paminklai. Vilnius, 1996, Nr. 3, p. 23–32.

Kviziķevičius L., 1997 – Nauji monetų radiniai iš Veliūonos // Kultūros paminklai. Vilnius, 1997, Nr. 4, p. 65–73.

Kviziķevičius L., 2001 – Zapyškio numizmatinė medžiaga // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2000 metais. Vilnius, 2001 (spaudoje).

Radionovas A., 1988 – 1987 m. Kaliningrade rastos monetos // Aktualūs kultūros paminklų tyrinėjimų uždaviniai. Vilnius, 1988, p. 80–84.

SANTRUMPOS

ketv. – ketvirtis

LIIR – Lietuvos istorijos instituto rankraštynas.

NUMISMATIC MATERIAL OF THE LOWER NEMUNAS RIVER SIDE

Linas Kviziķevičius

Summary

The region of the lower Nemunas riverside (territory between Kaunas and Jurbarkas) (Fig. 1) has been archaeologically investigated since 1991 and the purposeful investigations continues till present. During them in the small towns, farmsteads and villages, there has been collected many numismatic finds – collection of the single coins. The coins have been collected from the land surface – by the help of observation of the destroyed habitation zone and with the help of the metal detector. In this article there is discussed the coins finds of the small towns of Seredžius, Zapyškis, Veliūona and Vilkiya. Because of the few number of the finds and unreliable statistics the finds from another small towns – Jurbarkas, Skirsnemunė – are mentioned only but not analysed. As the comparative material in order to disclose and evaluate the processes that took place in that region there also are used the data in this work from the two villages Kulautuva and Šėtėjai. The coins collected from all over former

territory in the 16 – the beginning of the 20 centuries of the small town of Seredžius, in Veliūona – from the part of that small town, the farmsteads which were located near the river, in Vilkiya – from the central part of that small town – deposited and destroyed habitation zones on the riverside, in Zapyškis from the small territory of the town – two farmsteads and riverside, in village of Šėtėjai – from all village territory that was in the 16–18 centuries, in Kulautuva village – from the surrounding of 4 farmsteads. Despite the different circumstances of finding the data of the found coins are similar as the whole.

The purpose of this article is to take a look and evaluate the coin finds of the region, also to find out some questions on the function of the monetary market and its structure in the 16–18 centuries. To show how the numismatic material reflects the economy and political processes of the period of the 16–18 centuries. In this work also it is presented the summary of the coin finds.

The formation time of the small towns of that region is shown quite enough by the numismatic material – the coins from the 15th century are found in Veliuona, Vilkija and Zapyškis, but their quantities are very small (Table 1, Fig. 2–3). The first two small towns are mentioned firstly in the written sources in the 15th century, the rest ones – in the middle of the 16th century. The significant plenty of the coins is to be observed in the region only since the 16th century (mostly found only the coins from the II–III quarters of the 16th century) (Fig. 6, 11), according to the information of the written sources – during the period of the formation of the small towns (Fig. 4–5). The period of the 17th century distinguishes itself by the special plenty of the coins and its quantities reduce significant in the 18th century. Few finds of the 15th century shows the beginning of the monetarisation process only in the general features but in the statistical point of view this data is not able to present information. The coins of the neighbouring state of the 16th century (including coins from Poland and the Riga city) averagely built the 12.83% out of the general quantity of the coins of the 16th century – among the coins of the small towns of Veliuona (11.1%), Vilkija (13.6%) and Zapyškis (13.79%). Absolutely different is the frequency of the coins of the neighbouring countries among the coins found in Seredžius – (36.36%) and shows the big concentration of the coins of the neighbouring countries among the town-dwellers. The coins of the neighbouring countries in the 17th century built from the 10.60% (in Šėtėjai) up to 24.30% (in Zapyškis) out of the general number of the coins of the 17th century. The similar proportions are observed among the numismatic material from Kulautuva (14.28%), Šėtėjai (10.60%), Veliuona (13.47%) and Vilkija (10.69%). In Seredžius the coins of the other countries built 19.11%, in Zapyškis – 24.30%. So in reality the coins of the neighbouring countries might built even up to 15% out of the all coins available in the circulation. In the locations of the lower Nemunas riverside in the 17th century functioned the coins of the following countries: Denmark, Livonia, Pomern, Prussia, Saxon, Scotland, Sweden, coins of the small nominal from Elbing, Ritberg, Riga, Teshen (Fig. 12). Among the separate coins the significant part of it built the false ones – in the 1st half of the 17th century the shillings of Livonia, Prussia and Riga city have been minted in Moldavia. In the 2nd half of the 17th century among the Polish and Lithuanian copper shilling coins of Jonas Kazimieras, the false ones made approximately 10% out of the total mass of the coins (Fig. 7–10). The most significant changes in the market can be observed in the 18th century. The local coins of the small nominal in the region made only 32.31%, Prussian ones – 31.15%, Russian ones – 26.30%, other countries – 10.24% of the general quantity of the coins (Fig. 13–15). In this century the local monetary market

became impossible to control, the basis of the small settlements built the coins of the neighbouring countries. Those market changes were caused by the general decline of the economy of the land, shortage of the local coins and the political processes of the 8th decade of the 18th century – the division of the state.

LIST OF TABLES

- Table 1. 15–18 century coins found in those locations.
 Table 2. Distribution of the local and neighbouring states' coins of the 16 century.
 Table 3. Distribution of shillings of Poland and Jonas Kazimieras and distribution of their falsifications.
 Table 4. Proportions of shillings of Poland and Jonas Kazimieras and their falsifications.
 Table 5. 17 century coins of neighbouring countries.
 Table 6. Distribution of the neighbouring states' coins of the 17 century.
 Table 7. Distribution of the local and neighbouring states' coins of the 17 century.
 Table 8. Distribution of 18 century coins.
 Table 9. Coins of August III.

THE LIST OF ILLUSTRATIONS

- Fig. 1. Net of the settlements and small towns of the Lower Nemunas riverside region in 15–18 centuries.
 Fig. 2. Quantitative comparison of the coin finds of 15–18 centuries.
 Fig. 3. 15 century coins found in those locations.
 Fig. 4. 16 century coins found in those locations.
 Fig. 5. Balance of the 16 century coins of the neighbouring states.
 Fig. 6. 17 century coins found in those locations.
 Fig. 7. Distribution of the Jonas Kazimieras shillings and their falsification in the locations.
 Fig. 8. Balance of the Jonas Kazimieras shillings and their falsifications.
 Fig. 9. Average distribution of the Jonas Kazimieras shillings and their falsification in the locations.
 Fig. 10. General quantitative expression of the Jonas Kazimieras shillings and their falsifications.
 Fig. 11. Distribution of 17 century coins in the locations.
 Fig. 12. Balance of the 17 century coins of the neighbouring states.
 Fig. 13. 18 century coins found in those locations.
 Fig. 14. Distribution of coins of August III in the locations.
 Fig. 15. General distribution of the local and neighbouring states' coins.

*Translated from Lithuanian
 by Rasa Tolvaišaitė*

НУМИЗМАТИЧЕСКИЙ МАТЕРИАЛ РЕГИОНА НИЖНЕГО ПОНЕМАНЯ

Линас Квизикявичюс

Резюме

Регион Нижнего Понеманья (территория между Каунасом и Юрбаркасом) (рис. 1) археологами изучается с 1991 года, и целенаправленные исследования продолжаются до настоящего времени. В ходе исследований в городской и сельской местности собран значительный нумизматический материал – коллекция случайных монет. Монеты собирались из вскрытых культурных слоев методом наблюдения и с помощью металлодетектора. В статье рассматриваются и изучаются находки монет из местечек Середжюс, Запишкис, Велюона, Вилькия. Находки из других городов – Юрбаркаса, Скирснемуне – в статье только упоминаются, но не анализируются, ввиду незначительного числа находок и статистической недостоверности. В работе в качестве сравнительного материала для выбора и оценки процессов, происходивших в регионе, также использованы данные из двух деревень – Кулаутува и Шетияй. Монеты собраны со всей территории бывшего местечка Середжюс начала XVI–XIX вв.; из части местечка Велюона в местах бывших усадеб по берегам реки; из центральной части Вилькии – на побережье, из размытых и вскрытых культурных слоев; из небольшой части городского поселения Запишкис – на месте двух усадеб на побережье; в деревне Шетияй – на территории деревень XVI–XVIII вв.; в сельской местности Кулаутува из окрестностей четырех бывших усадеб. Независимо от различных обстоятельств находок, данные обнаруженных в разных местностях монет схожи.

Цель данной статьи – рассмотреть найденные монеты и дать их оценку, выяснить некоторые вопросы структуры и функционирования рынка финансов, показать, как нумизматический материал отражает экономические и политические процессы XVI–XVIII вв. Также в работе представлен сводный каталог нумизматических находок.

Нумизматический материал – монеты XV в., обнаруженные в Велюоне, Вилькии и Запишкис, достаточно полно отражает этап формирования городов региона, однако его количество невелико (таблица 1, рис. 2–3). Первые два местечка в письменных источниках упоминаются с XV в., остальные – с середины XVI в. Резкое увеличение числа монет в регионе отмечается с XVI в. (чаще всего монеты II–III четверти XVI в.) (рис. 4–5), по свидетельству письменных источников – в период формирования городов. Особенно большое число монет появляется в XVII в. (рис. 6, 11) и ощутимо снижается в XVIII в. Единичные находки монет в общих чертах показывают начало процесса монета-

ризации, но статистически неинформативны. Монеты соседних государств XVI в. (включая монеты Польши и города Риги) в среднем составили 12,83% общего числа монет XVI в. – среди монет городов Велюона (11,1%), Вилькия (13,6%) и Запишкис (13,79%). Совершенно иная частотность монет соседних стран среди находок города Середжюс XVI в. (36,36%) показывает очень высокую концентрацию монет соседних держав у горожан. В XVII в. процент монет пограничных государств составил от 10,60% (Шетияй) до 24,30% (Запишкис) от общего количества монет XVII в. Близкие пропорции наблюдаются и среди нумизматического материала из Кулаутувы (14,28%), Шетияй (10,60%), Велюоны (13,47%) и Вилькии (10,69%). В Середжюс число иностранных монет составило 19,11%, в Запишкис – 24,30%. Соответственно, в реальности монеты соседних государств низкого номинала могли составлять до 15% монетного оборота. В Нижнем Понеманьи также функционировали монеты из Дании, Ливонии, Поморья, Пруссии, Саксонии, Шотландии, Швеции, мелкие монеты городов Эльбинга, Ритбега, Риги, Тешина (рис. 12); также значительное место среди отдельных групп монет занимают подделки – чеканные в Молдавии ливонские, прусские и рижские шиллинги I половины XVII в. Во второй половине XVII в. подделки среди польских и литовских медных шиллингов Яна Казимера составили около 10% общей массы (рис. 6–10). Яркие изменения на рынке заметны в XVIII в. Местные монеты низкого номинала составили только 32,31%, прусские – 31,15%, российский – 26,30%, монеты других государств – 10,24% от общего числа (рис. 13–15). В этом столетии рынок финансов стал неконтролируемым, основой для мелких расчетов в регионе служили монеты соседних стран. На такие изменения рынка повлиял общий экономический упадок, недостаток местных монет и политические процессы – раздел государства, происходивший в восьмом десятилетии XVIII в.

СПИСОК ТАБЛИЦ

Таблица 1. Находки монет XV–XVIII вв. в данной местности.

Таблица 2. Распределение местных и иностранных монет XVI в.

Таблица 3. Распределение польских и литовских шиллингов Яна Казимера и их подделок.

Таблица 4. Пропорции польских и литовских шиллингов Яна Казимира и их подделок.

Таблица 5. Монеты соседних государств XVII в.
Таблица 6. Монеты соседних государств XVII в.
Таблица 7. Распределение монет соседних государств XVII в.
Таблица 8. Распределение монет XVIII в.
Таблица 9. Монеты Августа III.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

Рис. 1. Сеть местечек и поселений XV–XVIII вв. в регионе Нижнего Понеманья.
Рис. 2. Количественное сравнение находок монет XV–XVIII вв.
Рис. 3. Находки монет XV в. в данной местности.
Рис. 4. Находки монет XVI в. в данной местности.
Рис. 5. Соотношение монет соседних государств XVI в.
Рис. 6. Находки монет XVII в. в данной местности.

Рис. 7. Распределение шиллингов Яна Казимера и их подделок.

Рис. 8. Соотношение шиллингов Яна Казимера и их подделок.

Рис. 9. Среднее распределение шиллингов Яна Казимера и их подделок.

Рис. 10. Общее количественное выражение шиллингов Яна Казимера и их подделок.

Рис. 11. Распределение в данной местности монет XVII в.

Рис. 12. Соотношение монет соседних государств XVII в.

Рис. 13. Находки монет XVIII в. в данной местности.

Рис. 14. Распределение в данной местности монет Августа III.

Рис. 15. Общее распределение местных и иностранных монет XVIII в.

*Перевод с литовского
Ольги Антоновой*